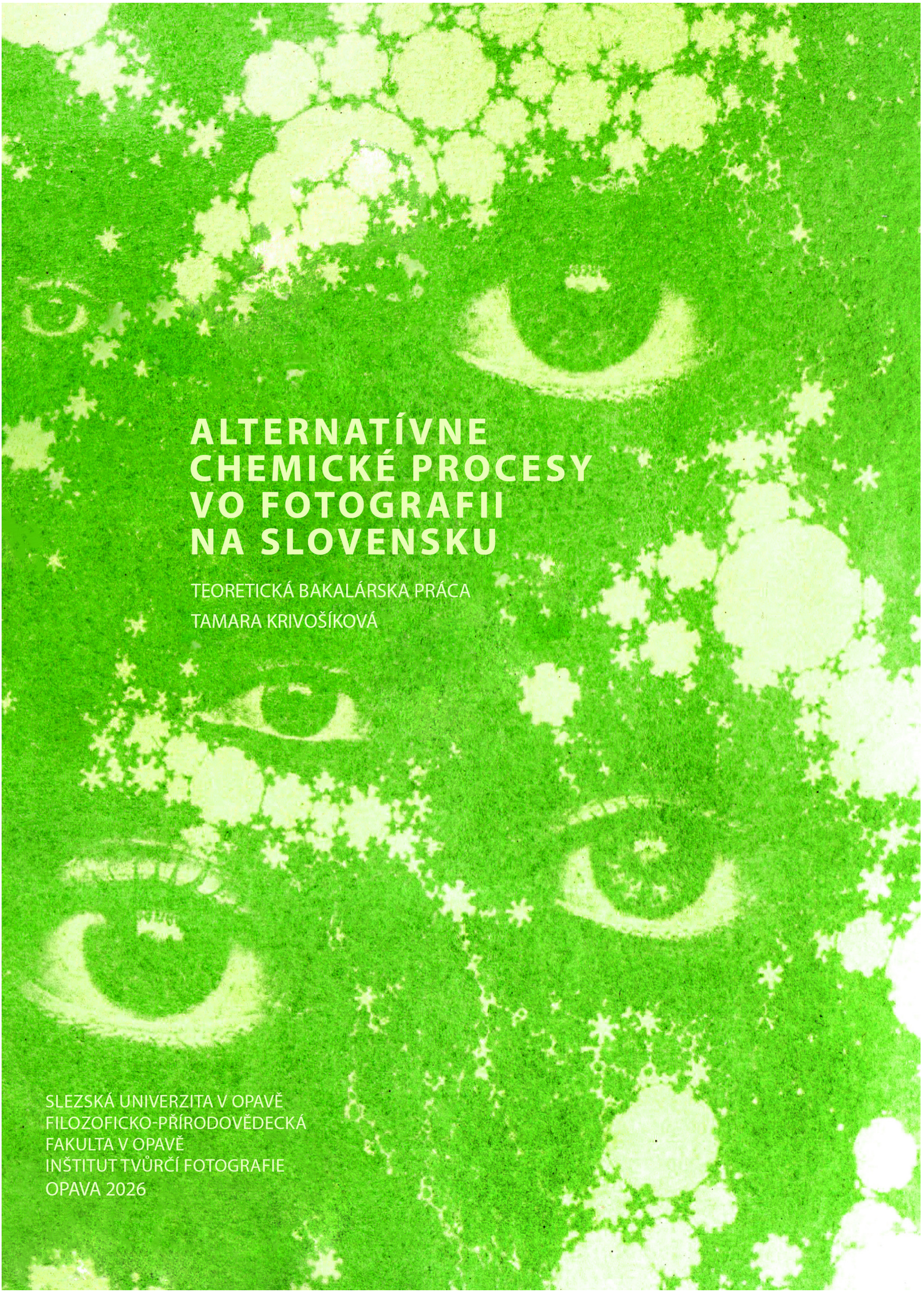

ALTERNATÍVNE CHEMICKÉ PROCESY VO FOTOGRAFII NA SLOVENSKU

TEORETICKÁ BAKALÁRSKA PRÁCA

TAMARA KRIVOŠÍKOVÁ

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ
INŠTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE
OPAVA 2026

Alternatívne chemické procesy vo fotografii **na Slovensku**

Tamara Krivošíková

Alternatívne chemické procesy vo fotografii **na Slovensku**

Alternative Chemical Processes in Photography **in Slovakia**

Tamara Krivošíková

Teoretická bakalárska práca

Program:
Tvůrčí fotografie
Vedúci bakalárskej práce:
MgA. Ing. Peter Korček, Ph.D.
Oponent bakalárskej práce:
MgA. Karel Poneš

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Inštitut tvůrčí fotografie
Opava 2026

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

itf Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2025/2026

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Tamara Krivošíková

UČO: 68334

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: Alternatívne chemické procesy vo fotografii na Slovensku

Téma práce anglicky: Alternative chemical processes in photography in Slovakia

Zadání: Cieľom práce je predstaviť a analyzovať vybrané alternatívne fotografické procesy a ich využitie v súčasnej tvorbe na Slovensku.
Práca sa bude venovať vybraným alternatívnym chemickým procesom vo fotografii a ich uplatneniu v slovenskom kontexte. Teoretická časť práce bude približovať princípy a charakteristiku jednotlivých techník, ako sú kyanotypia, antotypia či mokrý kolódiový proces, a zároveň sa zameriavať na ich využitie v súčasnej fotografickej scéne na Slovensku vrátane vybraných autorov a umeleckých prístupov.

Literatura: HOJSTRIČOVÁ, Jana. Renesancia fotografie 19. storočia. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014.
Victoria and Albert Museum. Photographic Processes.
Getty Conservation Institute. The Atlas of Analytical Signatures of Photographic Processes.
Slovenská národná galéria. Edukačné materiály a workshopy zamerané na alternatívne fotografické procesy.
Národné osvetové centrum. AMFO – workshopy alternatívnych fotografických techník.

Vedoucí práce: MgA. Ing. Peter Korček, Ph.D.

Datum zadání práce: 21. 5. 2026

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

. . . . . .
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Bakalárska práca sa venuje alternatívnym chemickým procesom vo fotografii na Slovensku. Predstavuje vybrané historické fotografické procesy, ich technologické princípy a charakteristické vlastnosti. Zároveň sa zameriava na ich súčasné využitie v tvorbe slovenských fotografov, aktivity zamerané na zachovávanie a popularizáciu historických fotografických techník a ich postavenie vo vysokoškolskom vzdelávaní. Súčasťou práce je aj stručná kapitola venovaná vlastnej autorskej tvorbe realizovanej technikou antotypie, ktorá nadväzuje na poznatky spracované v teoretickej časti.

Kľúčové slová : alternatívne fotografické procesy, historické fotografické techniky, kyanotypia, antotypia, gumotlač, platinotypia, mokrý kolódiový proces, slovenská fotografia, slovenskí fotografi, fotografické vzdelávanie

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on alternative chemical processes in photography in Slovakia. It presents selected historical photographic processes, their technological principles, and characteristic features. Furthermore, it examines their contemporary use in the work of Slovak photographers, activities aimed at preserving and promoting historical photographic techniques, as well as their role in higher education. The thesis also includes a brief chapter devoted to the author's own artistic work created using the anthotype process, which builds upon the theoretical findings presented in the thesis.

Keywords : alternative photographic processes, historical photographic techniques, cyanotype, anthotype, gum bichromate process, platinum print, wet collodion process, Slovak photography, Slovak photographers, photographic education

POĎAKOVANIE:

Ďakujem vedúcemu práce Petrovi Korčekovi za odborné rady a usmernenie, ako aj všetkým ostatným, ktorí sa na jej vzniku podieľali.

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne na základe uvedených parametrov a literatúry, ktoré som riadne citoval v bibliografických odkazoch.

SÚHLAS SO ZVEREJNENÍM

Súhlasím so zverejnením práce formou zaradenia do Univerzitnej knihovne SU v Opave, knihovne Uměleckoprůmyslového múzea v Prahe a na internetové stránky Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opave.

Tamara Krivošíková 17.8. 2026

Obsah

Úvod 1

1. Vymedzenie pojmu alternatívne fotografické procesy 5

2. Vybrané alternatívne fotografické procesy 7
2.1 Kyanotypia 11
2.2 Antotypia 17
2.3 Gumotlač 23
2.4 Platinotypia 29
2.5 Mokrý kolódiový proces 37
2.6 Ďalšie alternatívne fotografické procesy 41

3. Alternatívne chemické procesy vo fotografii na Slovensku 45

3.1 Súčasná slovenská fotografická scéna a návrat k historickým fotografickým procesom 47

3.2 Vybraní slovenskí autori využívajúci alternatívne chemické procesy vo fotografii 51

3.2.1 Peter W. Haas 53
3.2.2 Peter Vörös 57
3.2.3 Peter Janosík 61
3.2.4 Tomáš Schiller 65
3.2.5 Renata Hazáková 69
3.2.6 Marek Janíčko 73

4. Historické fotografické techniky vo výučbe na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave 77

5. Antotypia ako autorská technika 81
5.1 Priebeh experimentu 83
5.2 Zhodnotenie 87

Záver 87

Použitá literatúra a zdroje 89

Menný register 96

Obrázok na predchádzajúcej dvojstrane: antotypia autorky, 2026. Zdroj: archív autorky.

ÚVOD

Alternatívne chemické procesy vo fotografii predstavujú špecifický spôsob tvorby obrazu, ktorý sa odlišuje od bežných a technologicky štandardizovaných fotografických postupov.

V súčasnosti, pri dominancii digitálnych médií, dochádza k obnoveniu záujmu o historické a experimentálne fotografické techniky. Historické fotografické postupy sa opätovne objavujú aj v súčasnej fotografickej praxi, kde sa stávajú priestorom pre experimentovanie a individuálny autorský prístup.[1] Tento záujem súvisí nielen s materiálnosťou výsledného obrazu, ale aj s možnosťou aktívne vstupovať do jednotlivých fáz jeho vzniku.

Fotografia prešla od svojho vzniku v 19. storočí výrazným vývojom, ktorý bol ovplyvnený technologickým pokrokom aj postupným zdokonaľovaním fotografických materiálov a chemických postupov.[2] Už od počiatkov fotografie boli jej možnosti úzko spojené s experimentovaním so svetlocitlivými látkami, rôznymi materiálmi a spôsobmi zachytenia a ustálenia obrazu.[2] Jednotlivé historické fotografické procesy sa odlišovali použitými materiálmi, chemickým princípom aj výsledným vizuálnym charakterom obrazu.[3] Postupným technologickým vývojom sa fotografia posunula od historických procesov k analógovým a neskôr digitálnym formám, ktoré dnes predstavujú dominantný spôsob vytvárania fotografického obrazu.

S nástupom digitálnych technológií sa fotografický proces výrazne zrýchlil a zjednodušil, čím sa stal dostupnejším pre široké spektrum používateľov. V porovnaní s historickými fotografickými technikami zároveň došlo k výraznej zmene samotného spôsobu vzniku fotografie. Pri historických a alternatívnych procesoch je autor často priamo zapojený do prípravy svetlocitlivej vrstvy, výberu podkladu, expozície či následného spracovania obrazu. Práve tieto vlastnosti umožňujú vnímať fotografiu nielen ako výsledný obraz, ale aj ako fyzický a experimentálny proces. Súčasné využívanie historických techník preto nemusí predstavovať iba návrat k minulosti, ale aj spôsob ich nového uplatnenia v súčasnej fotografickej tvorbe.[4]

Túto tému som si zvolila predovšetkým na základe osobného záujmu o experimentovanie vo fotografii a možnosti vstupovať do procesu tvorby obrazu aj iným spôsobom než prostredníctvom bežných fotografických postupov. Prirodzený proces vzniku fotografie a spôsob, akým obraz vzniká, ma dlhodobo fascinujú, pričom jednotlivé historické a experimentálne procesy ponúkajú jedinečný pohľad na médium fotografie ako otvorený a premenlivý systém. Práve táto fascinácia, spojená so záujmom lepšie porozumieť princípom fungovania týchto techník, bola hlavným dôvodom výberu tejto témy.

Cieľom tejto bakalárskej práce je priblížiť vybrané fotografické procesy a ich uplatnenie v slovenskom kontexte. V teoretickej časti sa venujem ich princípom a tomu, ako sa objavujú v súčasnej fotografii na Slovensku.

Praktická časť je zameraná na realizáciu autorskej série vytvorenej pomocou antotypie, známej aj ako chlorofylový proces.

Okrajovo sa práca dotýka aj ekologického rozmeru týchto procesov, najmä v súvislosti s antotypiou, ktorá využíva prírodné materiály a smeruje k udržateľnejšiemu prístupu k umeleckej tvorbe.

[1] *HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum / vzdelávanie / experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014.*

[2] *KLEIBL, Martin. Počiatky fotografie na Slovensku 1839–1918. Bratislava: FOTOFO – Stredoeurópsky dom fotografie, 2020, s. 14.*

[3] *HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum / vzdelávanie / experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014.*

[4] *HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum / vzdelávanie / experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014.*

Obr. 1: Ukážka fotografie vytvorenej technikou Van Dyke brown. Zdroj: Squarespace, online.

KAPITOLA 1

Vymedzenie pojmu alternatívne fotografické procesy

Pojem alternatívne fotografické procesy označuje širokú skupinu fotografických techník, ktoré sa od bežne používaných fotografických postupov odlišujú predovšetkým spôsobom vzniku a spracovania obrazu. Samotné vymedzenie pojmu však nie je úplne jednoznačné. Môže zahŕňať historické fotografické techniky, ručne spracovávané postupy, ale aj súčasné experimentálne prístupy, ktoré pracujú mimo bežne používaných fotografických technológií.[1]

Mnohé z procesov, ktoré sú dnes označované ako alternatívne, pritom v čase svojho vzniku predstavovali bežné alebo novo vznikajúce fotografické technológie. V priebehu 19. storočia sa postupne rozvíjali rôzne spôsoby zaznamenávania obrazu, ktoré sa odlišovali použitými svetlocitlivými materiálmi, podkladmi a spôsobom ďalšieho spracovania. Medzi ne patrili napríklad dagerotypia, kalotypia, ambrotypia, ferrotypia, kolódiová či želatínová fotografia.[2] Postupným technologickým vývojom boli viaceré z týchto postupov nahradené novšími fotografickými technológiami, dnes však tvoria dôležitú súčasť historických a alternatívnych fotografických procesov.

Pre mnohé alternatívne fotografické procesy je charakteristický výrazný podiel manuálnej práce. Autor môže vstupovať do jednotlivých fáz vzniku fotografie – od prípravy a nanášania svetlocitlivej vrstvy cez výber podkladu až po expozíciu a následné spracovanie obrazu.[3] Výsledná podoba fotografie tak môže byť ovplyvnená nielen samotným fotografickým motívom, ale aj vlastnosťami použitých materiálov a konkrétnym pracovným postupom.

Historické fotografické procesy sa zároveň využívajú aj v súčasnej fotografickej tvorbe. Nemusia pritom slúžiť iba na rekonštrukciu pôvodných postupov, ale môžu byť ďalej experimentálne rozvíjané a prepájané so súčasnými spôsobmi tvorby.[4] Alternatívne fotografické procesy tak predstavujú priestor, v ktorom sa historické technologické princípy stretávajú so súčasným autorským prístupom.

[1] *ALTERNATIVE PHOTOGRAPHY. Definition of alternative photographic processes. Dostupné online: Definition of alternative photographic processes*

[2] *KLEIBL, Martin. Počiatky fotografie na Slovensku 1839–1918. Bratislava: FOTOFO – Stredoeurópsky dom fotografie, 2020, s. 56–62.*

[3] *JAMES, Christopher. The Book of Alternative Photographic Processes. 3. vyd. Boston: Cengage Learning, 2015. Christopher James – The Book of Alternative Photographic Processes*

[4] *HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum / vzdelávanie / experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014.*

Obr. 2: Ukážka procesu kyanotypie. Zdroj: WARE, Mike. The New Cyanotype Process. Alternative Photography.

KAPITOLA 2

Vybrané alternatívne fotografické procesy

Oblasť alternatívnych fotografických procesov zahŕňa omnoho širšie spektrum techník, než ktorým sa podrobne venuje táto práca.[1] Pre bližšie spracovanie som vybrala päť procesov – kyanotypiu, antotypiu, gumotlač, platinotypiu a mokrý kolódiový proces. Ich výber súvisí predovšetkým so zameraním práce na slovenské prostredie, keďže pri týchto technikách bolo možné nájsť slovenských autorov a autorky, ktorí ich využívajú vo svojej tvorbe. Vďaka tomu je možné jednotlivé procesy predstaviť nielen z hľadiska ich vzniku a technologického princípu, ale následne sledovať aj ich uplatnenie v slovenskej fotografii.

Osobitné miesto medzi vybranými technikami má antotypia, pri ktorej sa mi v dostupných zdrojoch nepodarilo dohľadať slovenského autora alebo autorku, ktorí by sa jej aktívne venovali. Do práce som ju zaradila na základe vlastného záujmu o túto techniku a zároveň sa stala východiskom pre praktickú časť bakalárskej práce, ktorej sa podrobnejšie venujem v kapitole 5.

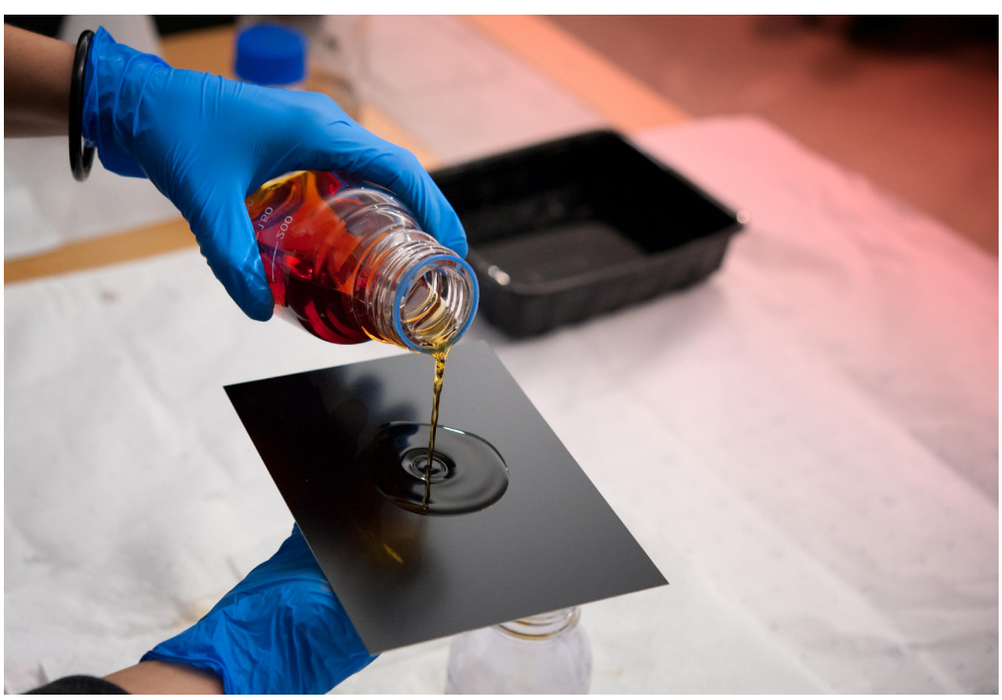

Obr. 3: Ukážka mokrého kolódiového procesu.
Zdroj: WATSON, Ken. The Wetplate Collodion Process. Alternative Photography.

Kyanotypia

Kyanotypia

Obrázok na predchádzajúcej dvojstrane: Keith Dotson, kyanotypia. Zdroj: Shadows and Light – Keith Dotson.

2.1 Kyanotypia

Jedným z najznámejších a najrozšírenejších alternatívnych fotografických procesov je kyanotypia. Ide o nestriebornú fotografickú techniku založenú na svetlocitlivosti zlúčenín železa.

Princíp kyanotypie objavil v roku 1842 britský vedec Sir John Frederick William Herschel. Táto technika vznikla ako jednoduchý spôsob reprodukcie obrazových predlôh a od svojho vzniku si našla pevné miesto medzi fotografickými procesmi.[1] Kyanotypia vznikla v období intenzívneho rozvoja fotografie a predstavovala jednoduchú a cenovo dostupnú alternatívu k vtedajším fotografickým procesom založeným na zlúčeninách striebra.

Princíp kyanotypie spočíva v použití svetlocitlivého roztoku, ktorý sa pripravuje zmiešaním citranu železito-amónneho a ferrikyanidu draselného.[2] Tento roztok sa nanáša na papier alebo iný vhodný podklad a po zaschnutí sa vystaví pôsobeniu ultrafialového žiarenia. Účinkom svetla dochádza k fotochemickej reakcii, pri ktorej sa vytvára charakteristické modré farbivo známe ako pruská modrá. Po expozícii sa obraz vyvoláva jednoduchým opláchnutím vo vode, pričom sa odstránia neosvetlené časti svetlocitlivej vrstvy a na podložke zostáva viditeľný obraz.

Významné miesto v dejinách kyanotypie má britská botanička Anna Atkins, ktorá techniku využila pri tvorbe publikácie Photographs of British Algae: Cyanotype Impressions z roku 1843.[3] Toto dielo sa považuje za jednu z prvých fotograficky ilustrovaných kníh v histórii a zároveň predstavuje významný príklad využitia fotografie vo vedeckej dokumentácii. Prostredníctvom kyanotypie zaznamenávala rastliny a morské riasy, pričom využívala kontaktné kópie priamo z prírodnín.

V druhej polovici 19. storočia sa kyanotypia rozšírila aj mimo umeleckého a vedeckého prostredia. Vďaka svojej jednoduchosti, nízkym nákladom a spoľahlivosti sa začala využívať na kopírovanie technických a architektonických výkresov. Práve z tohto využitia pochádza označenie blueprint alebo modrotlač.[4] Kyanotypické kópie sa používali najmä v stavebníctve, architektúre a priemysle, kde predstavovali efektívny spôsob reprodukcie a dokumentácie. Tento spôsob kopírovania sa využíval až do polovice 20. storočia, keď ho postupne nahradili modernejšie reprodukčné technológie.

Obr. 4 : Workshop kyanotypie, Stará tržnica, Bratislava, 2023. Foto: Linda Pavelková.
Zdroj: Národné osvetové centrum.

Obr. 5: Workshop kyanotypie v Kaštieli Modra, 2024.
Zdroj: Bratislavský samosprávny kraj.

Kyanotypia našla svoje uplatnenie aj na území dnešného Slovenska, o čom svedčia zachované kyanotypické fotografie v archívnych fondoch. Dušana Grešová ako príklad uvádza fotografiu z archívneho fondu Premonštráti v Jasove, ktorá je uložená v Slovenskom národnom archíve.[5]

Jedným z najvýraznejších znakov kyanotypie je jej charakteristická modrá farebnosť. Vytvorený obraz má matný povrch a odlišuje sa od mnohých iných fotografických techník tým, že pigment preniká priamo do štruktúry papiera.[6] Výsledná fotografia preto nepôsobí lesklo, ale zachová si výraznú materiálnosť. Pri ručne vytváraných kyanotypiách bývajú často viditeľné aj stopy po nanášaní svetlocitlivej vrstvy štetcom, ktoré sa stávajú súčasťou vizuálneho charakteru výsledného diela. Práve tieto nedokonalosti a jedinečné vlastnosti robia z každého výsledného obrazu originál.

V súčasnosti sa kyanotypia využíva najmä v oblasti umeleckej a experimentálnej fotografie. Fotografi a výtvarníci ju vyhľadávajú pre jej osobitý vizuálny charakter, možnosť ručného spracovania a relatívne jednoduchý technologický postup. Na Slovensku sa jej popularizácii venuje aj Národné osvetové centrum prostredníctvom projektu AMFO, v rámci ktorého organizuje tematické workshopy zamerané na kyanotypiu a experimentálne fotografické techniky. Okrem toho sa s touto technikou možno stretnúť aj v ponuke regionálnych kultúrnych a osvetových centier, ktoré pravidelne realizujú tvorivé dielne pre verejnosť i výtvarníkov.[7] Vďaka nízkej toxicite použitých látok a možnosti experimentovať s rôznymi podkladmi si kyanotypia nachádza svoje miesto v súčasnej tvorbe.

[1] *HLAVÁČ, Ľudovít. Dejiny fotografie. Martin: Osveta, 1987, s. 35.*

[2] *HOJSTRIČOVÁ, Jana. Renesancia fotografie 19. storočia. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014, s. 83.*

[3] *GREŠOVÁ, Dušana. Kyanotypia – historická fotografická technika. Slovenská archivistika, 2021, roč. 51, č. 2, s. 69.*

[4] *HLAVÁČ, Ľudovít. Dejiny fotografie. Martin: Osveta, 1987, s. 35.*

[5] *GREŠOVÁ, Dušana. Kyanotypia – historická fotografická technika. Slovenská archivistika, 2021, roč. 51, č. 2, s. 71.*

[6] *GREŠOVÁ, Dušana. Kyanotypia – historická fotografická technika. Slovenská archivistika, 2021, roč. 51, č. 2, s. 71.*

[7] *Národné osvetové centrum. AMFO workshop – Kyanotypia. 2023.*
Dostupné z: https://www.nocka.sk/amfo-workshop-kyanotypia/

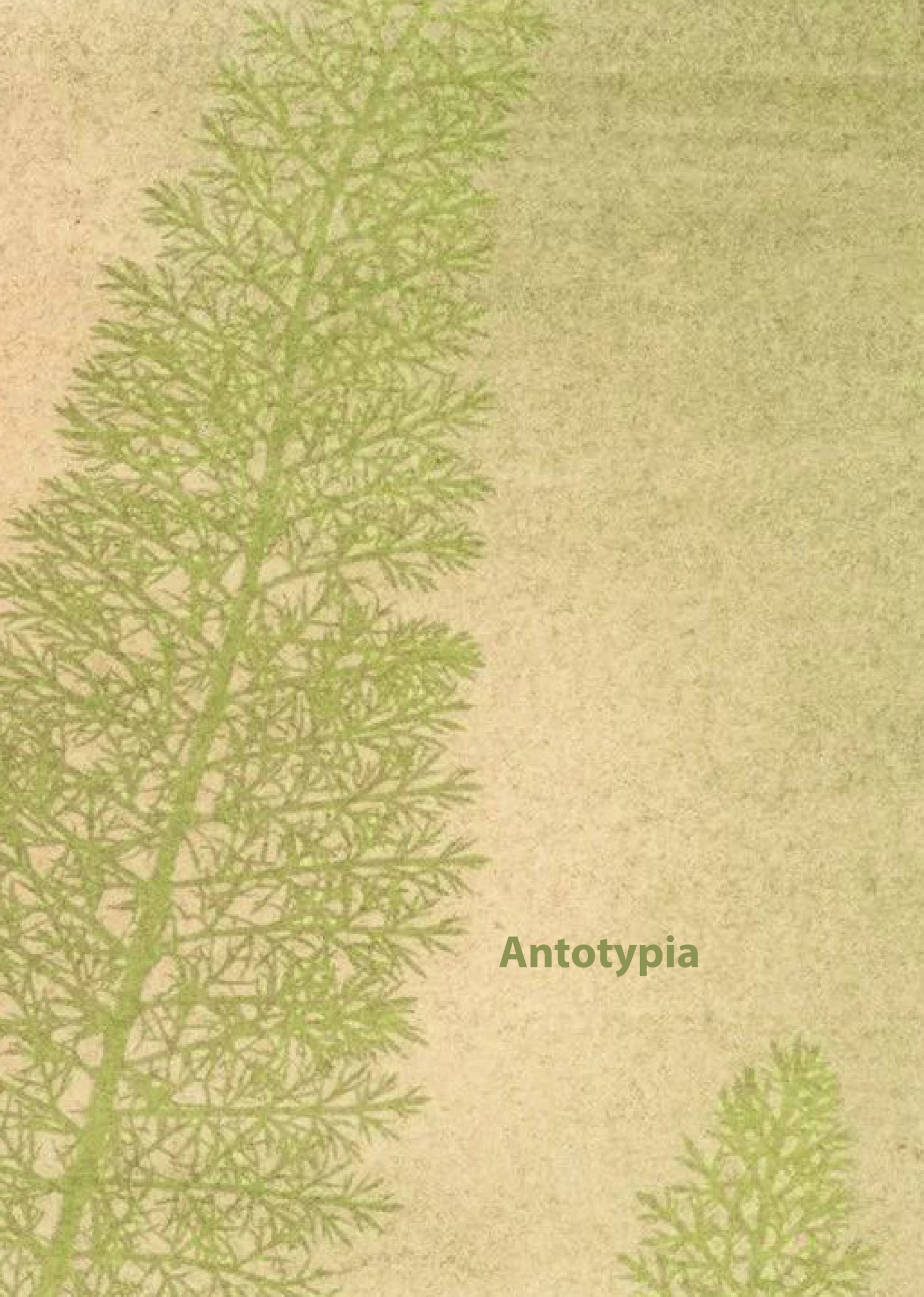

Antotypia

Antotypia

Obrázok na predchádzajúcej dvojstrane: Antotypia. Zdroj: AlternativePhotography.com, Anthotype Emulsion Database. Dostupné na: https://www.alternativephotography.com/anthotype-emulsion-database

2.2 Antotypia

Antotypia patrí medzi historické alternatívne fotografické procesy, ktoré využívajú prirodzenú svetlocitlivosť rastlinných pigmentov.

Názov techniky pochádza z gréckych slov anthos (kvet) a typos (odtlačok alebo obraz).[1] Na rozdiel od väčšiny fotografických procesov nevyužíva zlúčeniny striebra ani iné kovové soli, ale výlučne farbivá získané z rastlín. Vďaka tomu sa antotypia považuje za jednu z najekologickejších a najprirodzenejších fotografických techník. Charakteristická je svojím pomalým procesom vzniku obrazu, jemnými farebnými tónmi a úzkym prepojením fotografie s prírodou.

Počiatky antotypie siahajú až do začiatku 19. storočia, keď vedci skúmali vplyv svetla na rôzne prírodné látky. Významný krok urobil v roku 1816 nemecký vedec Henri August Vogel,[2] ktorý zistil, že šťavy získané z kvetov a rastlín podliehajú zmenám pri pôsobení svetla. Jeho experimenty s výťažkami z makov, klinčekov a ďalších rastlín ukázali, že niektoré pigmenty postupne blednú alebo menia farbu v závislosti od intenzity a spektra dopadajúceho svetla. Tieto pozorovania vytvorili základ pre neskorší rozvoj antotypie.

Dôležitý teoretický prínos priniesol Theodor von Grotthuss,[3] ktorý v roku 1817 formuloval zákon fotochemickej absorpcie. Podľa neho môžu chemické zmeny vyvolávať iba tie svetelné lúče, ktoré sú látkou absorbované. Tento princíp sa stal základom nielen antotypie, ale aj celej fotochemickej fotografie. Na výskume svetlocitlivosti rastlinných pigmentov sa podieľala aj škótska vedkyňa Mary Somerville. Skúmala účinky jednotlivých častí svetelného spektra na rastlinné šťavy a experimentovala s rôznymi chemickými prísadami. Jej práca ukázala, že rôzne vlnové dĺžky svetla spôsobujú odlišné farebné zmeny a intenzitu blednutia pigmentov.

Za najvýznamnejšiu osobnosť spojenú s týmto procesom sa považuje už spomínaný John Herschel,[4] ktorý v roku 1842 publikoval výsledky experimentov s rastlinnými pigmentmi citlivými na svetlo.

Obr. 6: Elisa Parrino, antotypia vytvorená z pigmentu divých bobúľ, 2023.
Zdroj: Lomography.

Obr. 7: Ulf Rehnholm, Porträtt av tråd, antotypia.
Zdroj: Konstnärscentrum.

Obr. 8: Morgan Barrie, Queen Anne's Lace & Beet Juice Anthotype, 2023.
Zdroj: webová stránka autorky.

Princíp antotypie je založený na postupnom blednutí rastlinných pigmentov pôsobením svetla.[5] Na papier alebo iný savý podklad sa nanesie výťažok získaný z rastlín bohatých na farbivá,[6] napríklad z červených ruží, špenátu, čučoriedok, červenej kapusty alebo nechtíka. Po zaschnutí sa na takto pripravený povrch položí negatív alebo predmet určený na vytvorenie fotogramu. Materiál sa následne vystaví slnečnému žiareniu, často počas niekoľkých dní až týždňov. Osvetlené časti postupne vyblednú, zatiaľ čo zakryté oblasti si zachovajú pôvodnú farbu. Výsledkom je pozitívny obraz vytvorený rozdielom medzi vyblednutými a zachovanými pigmentmi.

Na rozdiel od kyanotypie alebo strieborných fotografických procesov antotypia nevyžaduje chemické vyvolávanie ani ustálenie obrazu. Celý proces je založený výhradne na pôsobení svetla. Nevýhodou však je, že výsledný obraz zostáva naďalej citlivý na svetlo, a preto môže časom postupne blednúť. Z toho dôvodu sa antotypie uchovávajú v tmavom prostredí alebo sa digitalizujú.

Antotypia sa nikdy nestala bežnou komerčnou fotografickou technikou. Dôvodom bola predovšetkým veľmi dlhá expozícia a nízka svetlostálosť výsledných obrazov. Napriek tomu predstavuje významnú kapitolu v dejinách fotografie, pretože patrí medzi prvé experimenty využívajúce prirodzenú svetlocitlivosť organických látok. V súčasnosti sa využíva najmä v oblasti umeleckej a experimentálnej fotografie, ekologického umenia a fotografického vzdelávania.[7] Umelci ju vyhľadávajú pre jej jedinečný charakter, nepredvídateľnosť výsledkov a úzke prepojenie s prírodnými procesmi.

[1] *FABBRI, Malin. The History of Anthotypes. Alternative Photography.*

[2] *FABBRI, Malin. The History of Anthotypes. Alternative Photography.*

[3] *FABBRI, Malin. The History of Anthotypes. Alternative Photography.*

[4] *HERSCHEL, John F. W. On the Action of the Rays of the Solar Spectrum on Vegetable Colours, and on Some New Photographic Processes. 1842.*

[5] *FABBRI, Malin. Anthotypes – Instructions to Making a Print Using Plants. Alternative Photography.*

[6] *FABBRI, Malin. Anthotypes – Instructions to Making a Print Using Plants. Alternative Photography.*

[7] *DEMELIM, David. Anthotype: Resources for Making Pictures from Plants. Rhode Island Center for Photographic Arts.*

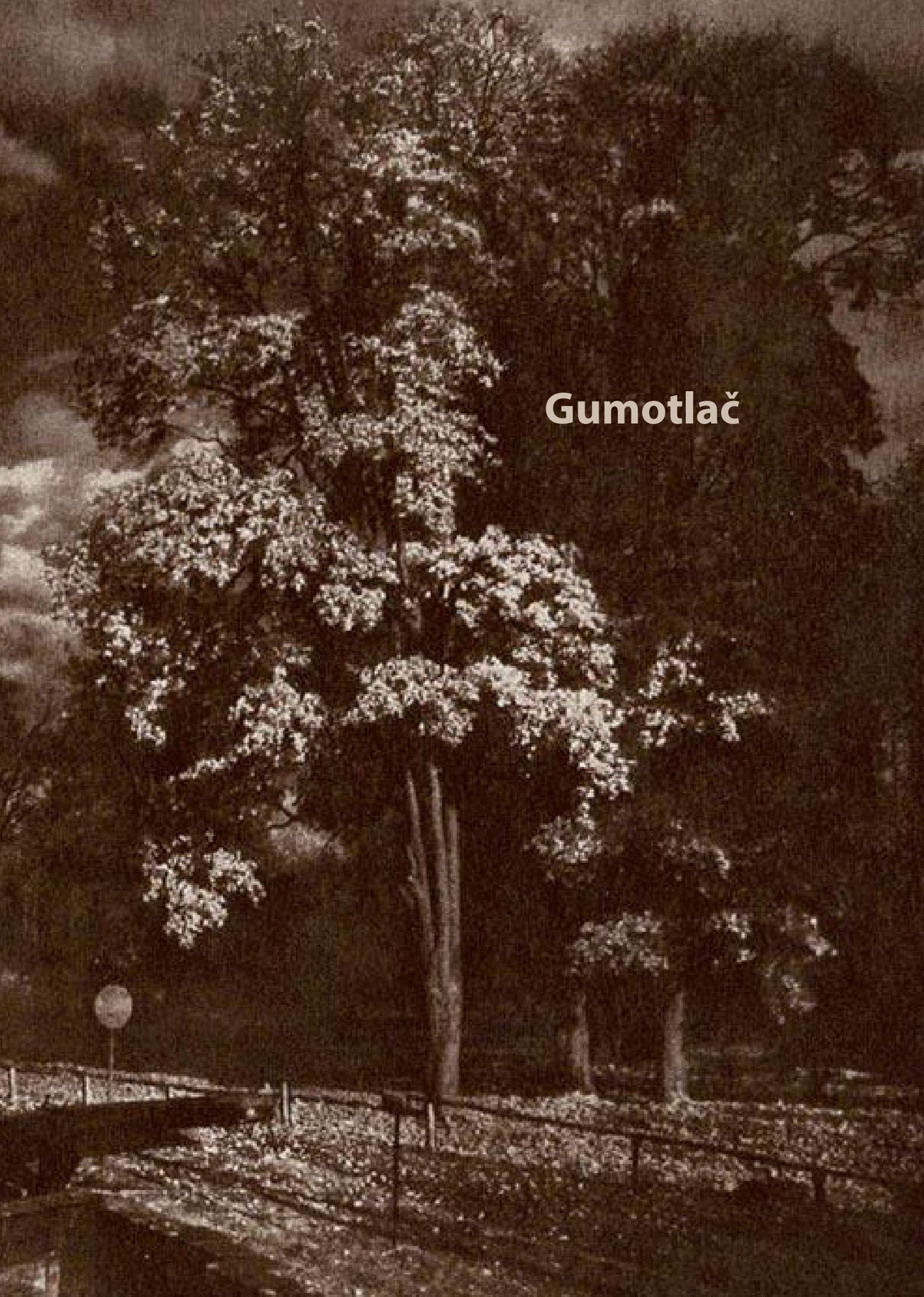
Gumotlač

Gumotlač

Obrázok na predchádzajúcej dvojstrane: Heinrich Kühn, Landschaft mit Bäumen, 1889, gumotlač na papieri.

Zdroj: Wikimedia Commons.

2.3 Gumotlač

Ďalšou významnou alternatívnou fotografickou technikou je gumotlač, označovaná tiež ako gum bichromate alebo gum dichromate print. Ide o pigmentový fotografický proces založený na svetlocitlivosti dvojchrómanov a ich schopnosti meniť rozpustnosť arabskej gumy pôsobením svetla. Obraz pritom nevytvárajú strieborné soli, ale pigment zachytený vo vytvrdnutej vrstve arabskej gumy.[2]

Hoci princíp svetlocitlivosti dvojchrómanov bol známy už v polovici 19. storočia, gumotlač sa výraznejšie rozšírila až koncom 19. storočia.[1] V 90. rokoch 19. storočia sa stala obľúbenou najmä medzi fotografmi, ktorí sa usilovali priblížiť fotografiu výtvarnému umeniu. Významnú úlohu pri jej rozšírení zohrali piktorialisti, medzi nimi napríklad Robert Demachy, ktorého gumotlače boli prezentované na londýnskom Photographic Salone v roku 1894.[3]

Princíp gumotlače spočíva v príprave svetlocitlivej zmesi pozostávajúcej z arabskej gumy, dvojchrómanu a farebného pigmentu.[2] Táto zmes sa rovnomerne nanesie na vhodný podklad, najčastejšie papier, a nechá sa zaschnúť. Následne sa na pripravenú vrstvu priloží negatív a obraz sa exponuje kontaktným spôsobom pomocou ultrafialového žiarenia. Svetlo spôsobuje vytvrdzovanie exponovaných častí vrstvy v závislosti od množstva svetla, ktoré cez negatív prenikne. Po expozícii sa papier vyvoláva vo vode, ktorá postupne odplavuje nevytvrdené časti emulzie. Pigment zostáva zachytený v miestach, kde bola vrstva pôsobením svetla vytvrdená.[4]

Obr. 9: Robert Demachy, Cranes, cca 1900, gumotlač. Zdroj: National Gallery of Art, Washington.

Jednou z charakteristických vlastností gumotlače je výrazná možnosť autorského zásahu do výslednej podoby fotografie. Fotograf môže ovplyvňovať výber podkladu, druh a množstvo pigmentu, spôsob nanášania emulzie, dĺžku expozície aj samotné vyvolávanie obrazu. Jednotlivé vrstvy je možné nanášať a exponovať opakovane, pričom pri každej z nich môže byť použitý iný pigment. Takýmto spôsobom možno vytvárať monochromatické aj viacfarebné obrazy a postupným vrstvením dosahovať komplexnejšiu tonalitu.[4]

Ručné nanášanie jednotlivých vrstiev zároveň spôsobuje, že výsledná podoba fotografie nie je úplne mechanicky reprodukovateľná. Spôsob práce s emulziou, pigmentom a vodou umožňuje autorovi do procesu aktívne vstupovať a meniť charakter obrazu. Gumotlač preto môže svojím vizuálnym prejavom pripomínať kresbu, akvarel alebo grafické techniky. Práve táto vlastnosť bola jedným z dôvodov jej obľuby medzi piktorialistickými fotografmi na prelome 19. a 20. storočia.[3]

Výsledný obraz môže mať pri vhodne zvolenom pigmente dobrú svetelnú stálosť. Jeho odolnosť však nie je daná samotným procesom automaticky, ale vo veľkej miere závisí od stability konkrétneho pigmentu použitého v emulzii.[5]

Gumotlač je zároveň časovo náročným procesom, najmä pri viacvrstvovej tlači. Každá vrstva musí byť samostatne pripravená, nanesená, vysušená, exponovaná a vyvolaná. Výsledok ovplyvňuje množstvo premenných, ako sú vlastnosti papiera, množstvo pigmentu, koncentrácia použitých látok či dĺžka expozície. Aj preto sa jednotlivé postupy môžu medzi autormi výrazne odlišovať.[4]

Napriek historickému pôvodu sa gumotlač využíva aj v súčasnej umeleckej a experimentálnej fotografii. Jej možnosti pritom nie sú obmedzené iba na rekonštrukciu historického spôsobu práce. Súčasní autori ju kombinujú s digitálne pripravenými negatívmi, experimentujú s pigmentmi, podkladmi a viacvrstvovou tlačou, čím historický princíp prispôsobujú vlastným výtvarným zámerom.[4]

[1] HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum / vzdelávanie / experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, s. 86.

[2] HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum / vzdelávanie / experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, s. 87.

[3] A Non-Silver Manual: Gum Bichromate. AlternativePhotography.com [online]. [cit. 2026-08-16]. Dostupné na: AlternativePhotography – Gum Bichromate

[4] BLACKBURN, Peter J. An Introduction to the Gum Bichromate Process. AlternativePhotography.com [online]. [cit. 2026-08-16]. Dostupné na: AlternativePhotography – An Introduction to the Gum Bichromate Process

[5] GETTY CONSERVATION INSTITUTE. Effects of Light on Materials in Collections: Data on Photoflash and Related Sources [online]. Los Angeles: Getty Conservation Institute. [cit. 2026-08-16]. Dostupné na: Getty Conservation Institute

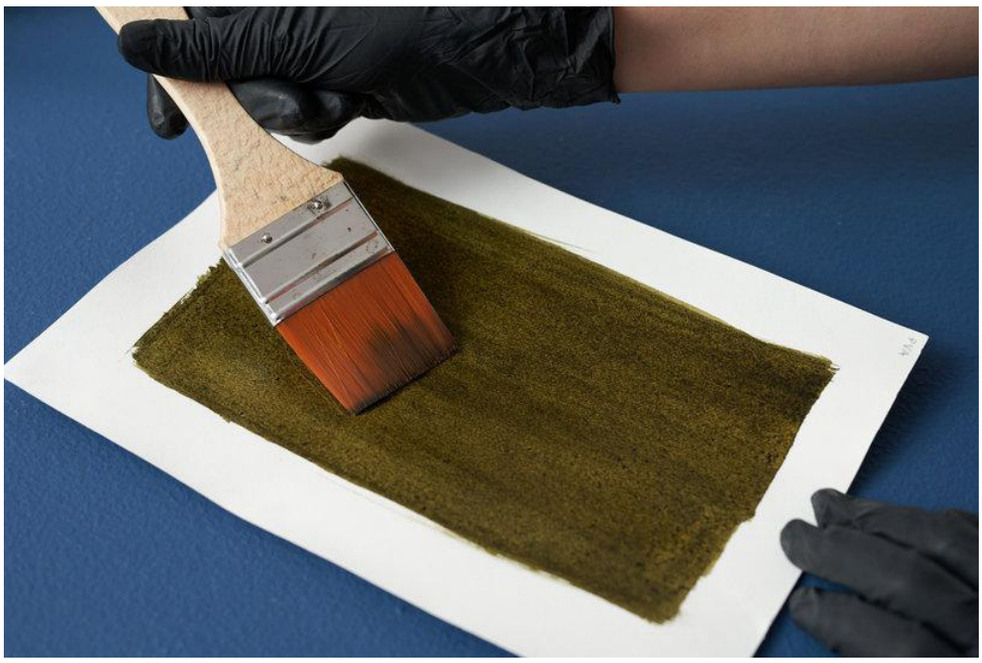

Obr. 10: Nanášanie svetlocitlivej pigmentovej vrstvy na papier pri procese gumotlače. Zdroj: Tipia Lab / Domestika.

Obr. 11: Vyvolávanie gumotlače vo vodnom kúpeli. Zdroj: Tipia Lab / Domestika.

Platinotypia

Platinotypia

Obrázok na predchádzajúcej dvojstrane: Peter Henry Emerson, Rowing Home the Schoof-Stuff, 1886, platinová tlač.

Zdroj: The Metropolitan Museum of Art.

2.4 Platinotypia

Platinotypia patrí medzi fotografické procesy, ktoré vznikli v druhej polovici 19. storočia. Za jej vynálezcu sa považuje britský fotograf a chemik William Willis, ktorý si prvú podobu procesu patentoval v roku 1873.[1] Vývoju platinotypie však predchádzali experimenty so svetlocitlivosťou zlúčenín platiny a železa, ktorými sa v priebehu 19. storočia zaoberali viacerí vedci. William Willis svoj pôvodný postup ďalej zdokonaľoval a v roku 1878 si nechal patentovať novú, vylepšenú podobu platinotypického procesu.[2]

Na rozdiel od fotografických procesov založených na striebre využíva platinotypia na vytvorenie výsledného obrazu platinu. Princíp procesu spočíva v nanesení svetlocitlivej vrstvy obsahujúcej zlúčeniny železa a platiny na papierový podklad. Po zaschnutí sa pripravený papier exponuje kontaktným spôsobom pod negatívom pomocou ultrafialového žiarenia. Následným chemickým spracovaním vzniká obraz tvorený kovovou platinou.[3] Jednotlivé fázy procesu – od výberu a prípravy papiera cez nanášanie svetlocitlivej vrstvy až po expozíciu a následné spracovanie – umožňujú autorovi ovplyvňovať výslednú podobu fotografie.[4]

Charakteristickou vlastnosťou platinotypie je spôsob, akým je obraz uložený v papieri. Obraz netvorí samostatná povrchová vrstva, ale kovové častice sa nachádzajú priamo vo vláknach papierového podkladu.[3] Platinové fotografie sú známe širokou škálou tónov, jemnými prechodmi medzi svetlými a tmavými časťami obrazu a charakteristickým matným povrchom. Použitý papier, chemické zloženie svetlocitlivej vrstvy a spôsob spracovania zároveň ovplyvňujú výslednú tonalitu a celkový vizuálny charakter fotografie.[4]

Obr. 12: Peter Henry Emerson, Poling the Marsh Hay, 1886, platinotypia.
Zdroj: The Metropolitan Museum of Art, New York.

Významnou vlastnosťou platinotypie je tiež jej archiválna stálosť. Platina patrí medzi chemicky veľmi stabilné kovy a pri správnom spracovaní môže byť výsledný obraz mimoriadne odolný voči chemickým zmenám. Stabilita fotografie však závisí aj od kvality použitého papiera a správneho odstránenia zvyškov chemických látok počas spracovania.[3]

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia si platinotypia získala významné postavenie v umeleckej fotografii. Jej tonálne vlastnosti a matný charakter obrazu využívali aj fotografi spojení s piktorializmom.[1] Rozšírenie procesu však výrazne ovplyvňovala dostupnosť a cena platiny. Počas prvej svetovej vojny sa platina stala strategicky významným a nákladným materiálom, čo prispelo k obmedzeniu jej využívania vo fotografii a k hľadaniu alternatívnych materiálov a postupov.

Platinová a paládiová tlač zostáva súčasťou alternatívnej fotografickej tvorby aj v súčasnosti. Historický princíp procesu je možné prepájať so súčasnými spôsobmi prípravy obrazu, napríklad s digitálne vytvorenými negatívmi. Moderné postupy zároveň umožňujú pracovať s platinou, paládiom alebo s kombináciou oboch kovov.[5] Napriek technologickému vývoju zostáva podstatnou súčasťou procesu manuálna príprava fotografického materiálu a samotného výsledného printu. Platinotypia tak predstavuje historický fotografický proces, ktorý nachádza uplatnenie aj v súčasnej autorskej a experimentálnej fotografii.[5]

[1] HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum, vzdelávanie, experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014, s. 85.

[2] STULIK, Dusan C.; KAPLAN, Art. Platinotype. Los Angeles: Getty Conservation Institute, 2013.

[3] STULIK, Dusan C.; KAPLAN, Art. Platinotype. Los Angeles: Getty Conservation Institute, 2013.

[4] ARENTZ, Dick. Platinum and Palladium Printing. 2nd ed. Oxford: Focal Press, 2004.

[5] MALDE, Pradip; WARE, Mike. Platinotype: Making Photographs in Platinum and Palladium with the Contemporary Printing-out Process. New York: Routledge, 2021.

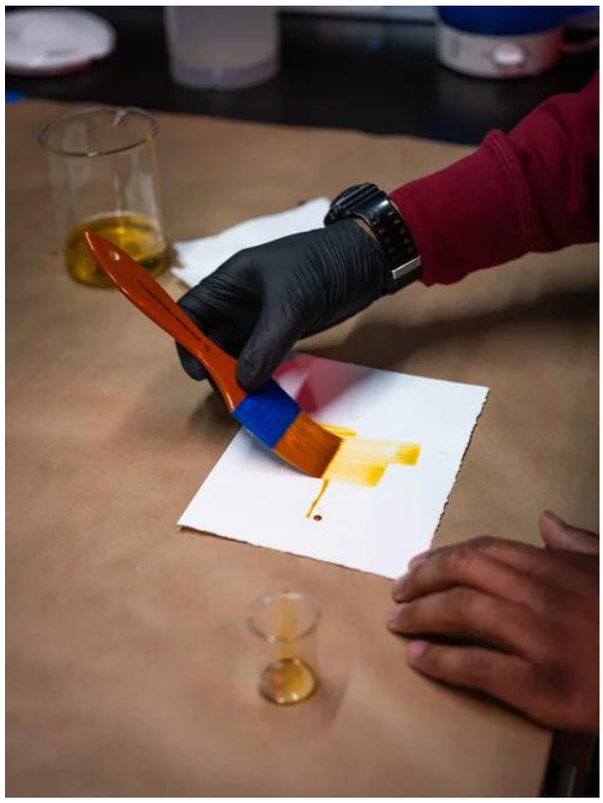

Obr. 13: Ukážka procesu platinovej a paládiovej tlače – nanášanie svetlocitlivej vrstvy na papier. Zdroj: Penumbra Foundation.

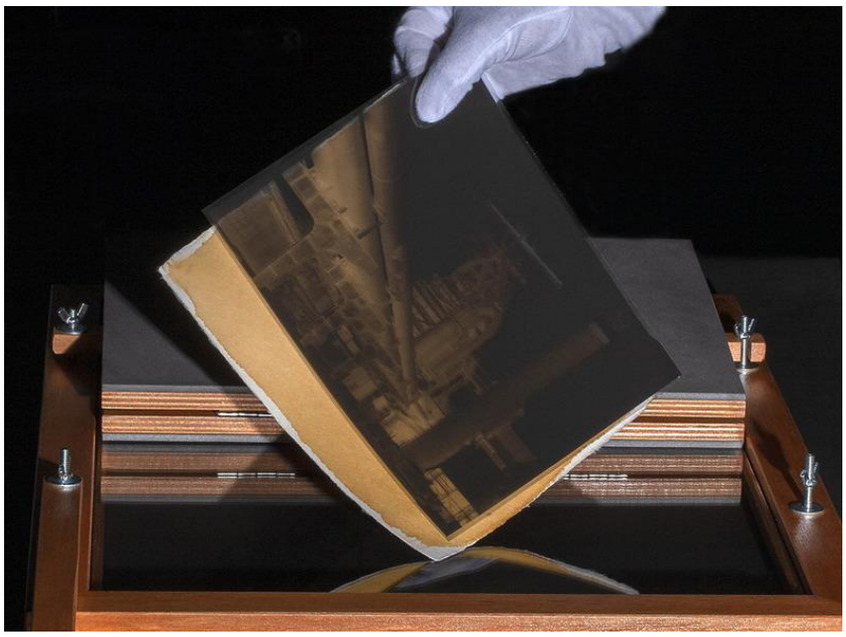

Obr. 14: Ukážka procesu platinovo-paládiovej tlače. Zdroj: JOBO International GmbH.

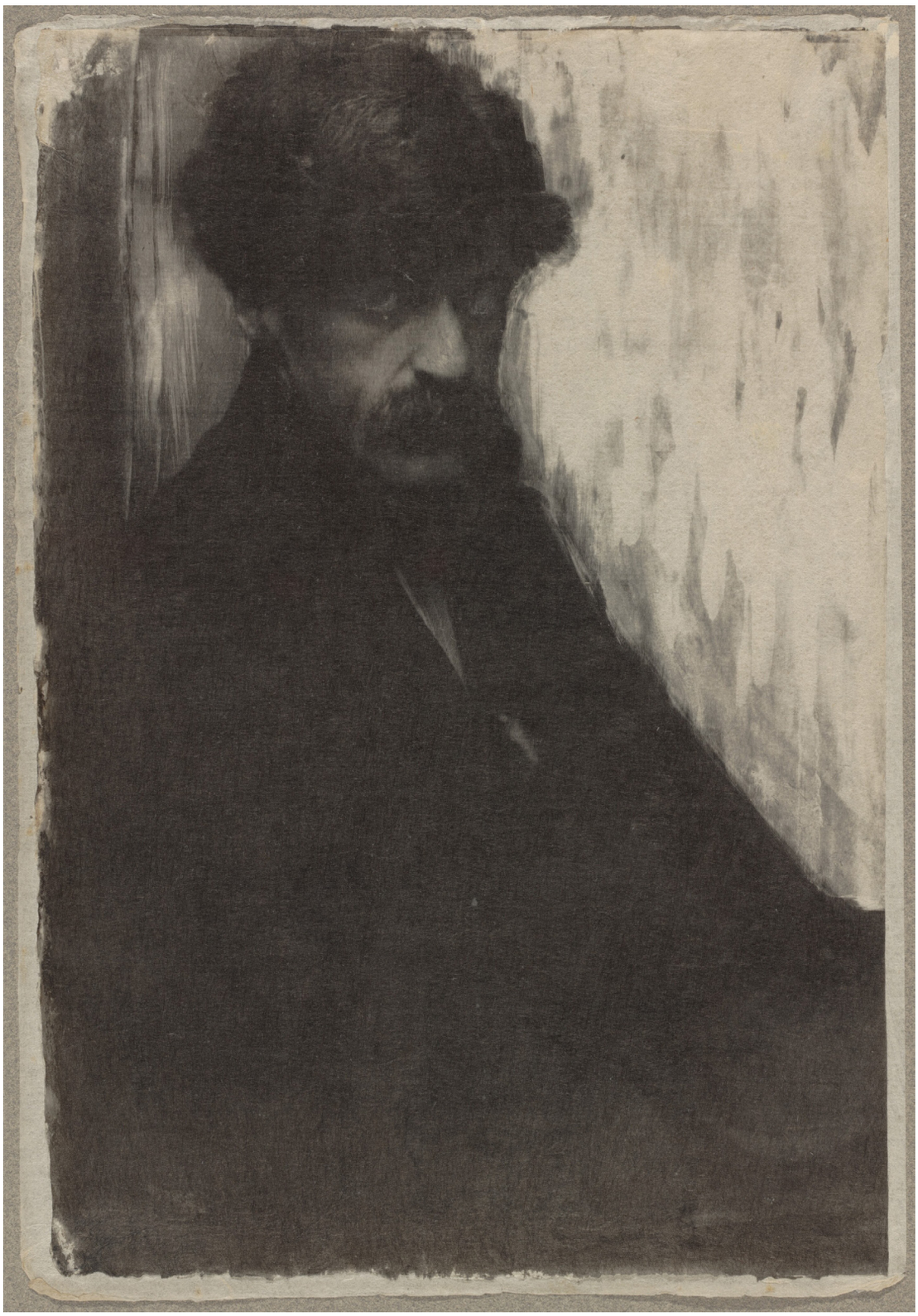

Obr. 15: Gertrude Käsebier, Alfred Stieglitz, 1902, platinotypia. Zdroj: National Gallery of Art, Washington

Obr. 16: Thomas Eakins, Self-Portrait, cca 1880, platinotypia. Zdroj: The Metropolitan Museum of Art, New York.

Mokrý kolódiový proces

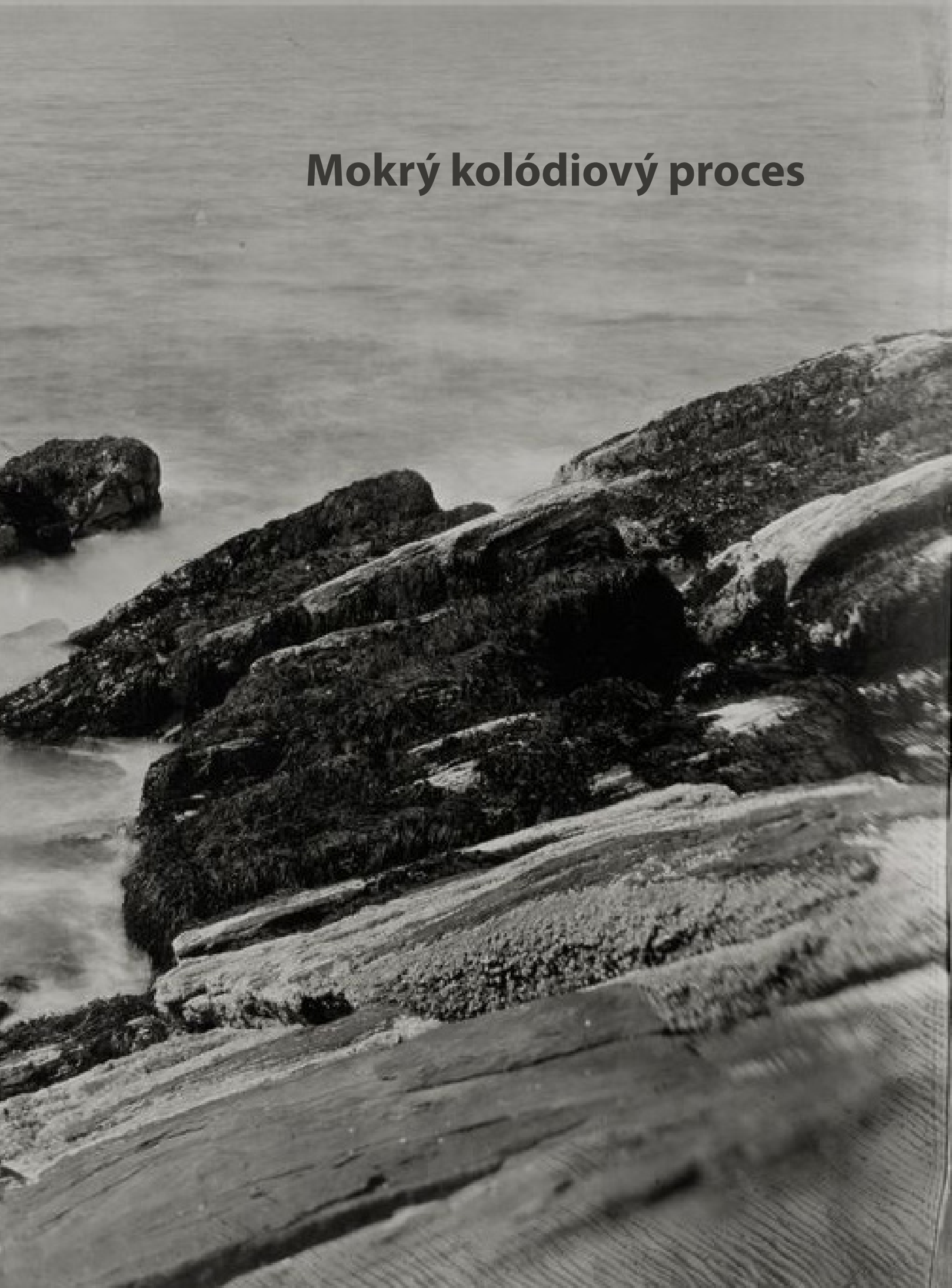

Mokrý kolódiový proces

Obrázok na predchádzajúcej dvojstrane: Gustave Le Gray, The Great Wave, Sète, 1857, albumínová tlač z kolódiových negatívov na sklenených platniach. Zdroj: The Metropolitan Museum of Art.

2.5 Mokrý kolódiový proces

Mokrý kolódiový proces patrí medzi najvýznamnejšie fotografické techniky 19. storočia. Vyvinul ho v roku 1851 anglický sochár a fotograf Frederick Scott Archer, ktorý hľadal spôsob, ako spojiť vysokú mieru detailu daguerrotypie s možnosťou vytvárať väčší počet pozitívnych kópií z jedného negatívu. Archer výsledky svojich experimentov publikoval v marci 1851 v časopise The Chemist. Svoj postup si nedal patentovať a voľným publikovaním svojich poznatkov umožnil jeho ďalšie rozšírenie medzi fotografmi.[1] [2]

Základom techniky je sklenená platňa pokrytá vrstvou kolódia obsahujúceho rozpustné halogenidové soli. Platňa sa následne ponorí do kúpeľa s dusičnanom strieborným, čím sa vytvorí svetlocitlivá vrstva. Takto pripravený materiál sa musí exponovať ešte počas vlhkého stavu, od čoho je odvodený názov mokrý kolódiový proces. Po expozícii nasleduje vyvolanie obrazu, ustálenie a po vysušení aj ochranné lakovanie fotografickej vrstvy.[3]

Jednou z hlavných nevýhod tejto techniky bola jej technologická náročnosť. Fotograf musel pripraviť platňu, exponovať ju a chemicky spracovať ešte pred zaschnutím kolódiovej vrstvy. Čas medzi nanesením vrstvy a vyvolaním obrazu bol obmedzený približne na pätnásť minút. Pri fotografovaní mimo ateliéru preto bolo nevyhnutné používať prenosnú tmavú komoru, v ktorej bolo možné vykonať potrebné chemické úkony priamo na mieste.[3] Napriek tejto nevýhode umožňoval mokrý kolódiový proces vytvárať veľmi detailné negatívy a v porovnaní s kalotypiou výrazne skrátil expozičné časy.[2]

napriek svojmu postupnému ústupu predstavuje významnú súčasť technologického vývoja fotografie 19. storočia.[1]

Obr. 17: Nanášanie kolódia na platňu pri mokrom kolódiovom procese. Zdroj: Luminaria

Významnou prednosťou mokrého kolódiového procesu bola jeho univerzálnosť. Zo skleneného negatívu bolo možné vytvárať väčší počet pozitívnych fotografií. Rovnaký technologický princíp sa zároveň využíval aj pri tvorbe priamych pozitívnych obrazov. Ambrotypia využívala kolódiový obraz na skle, ktorý pri umiestnení pred tmavé pozadie pôsobil ako pozitív.[1] Mokrý kolódiový proces sa od polovice 19. storočia výrazne rozšíril a postupne vytlačil viaceré staršie fotografické postupy.[2]

V 70. a 80. rokoch 19. storočia bol mokrý kolódiový proces postupne nahrádzaný želatínovými suchými platňami, ktoré boli praktickejšie a nevyžadovali okamžité spracovanie po expozícii.[1] Na rozdiel od mokrého kolódiového procesu mohli byť suché platne pripravené vopred a fotografia nemusela byť vyvolaná bezprostredne po fotografovaní. Mokrý kolódiový proces

Obr. 18: Ukážka mokrého kolódiového procesu počas workshopu Intro to Wet Plate. Zdroj: Penumbra Foundation.

[1] *NATIONAL ARCHIVES. Glass Holdings in the Still Picture Branch – Wet-Collodion Glass Plate Negative [online]. [cit. 2026-08-16]. Dostupné na: National Archives – Wet-Collodion Glass Plate Negative*

[2] *FREDERICK SCOTT ARCHER PHOTOGRAPHIC TRUST. Frederick Scott Archer's Photographic Processes [online]. [cit. 2026-08-16]. Dostupné na: Frederick Scott Archer's Photographic Processes*

[3] *NATIONAL ARCHIVES. Glass Holdings in the Still Picture Branch – Wet-Collodion Glass Plate Negative [online]. [cit. 2026-08-16]. Dostupné na: National Archives – Wet-Collodion Glass Plate Negative*

Obr. 19: Joni Sternbach, zo série Surfland. Tintype, mokrý kolódiový proces. Zdroj: Joni Sternbach.

Obr. 20: Joni Sternbach, zo série Surfland. Tintype, mokrý kolódiový proces. Zdroj: Joni Sternbach.

2.6 Ďalšie alternatívne fotografické procesy

Okrem procesov podrobnejšie spracovaných v tejto práci existuje množstvo ďalších historických a experimentálnych fotografických techník. Medzi ne patrí napríklad kalotypia, založená na vytvorení papierového negatívu, alebo slaný papier, ktorý patrí medzi najstaršie fotografické procesy využívajúce papierovú podložku. Ďalším príkladom je albumínová tlač, pri ktorej sa využíva vrstva vaječného bielka, či uhlotlač, založená na použití pigmentu vo svetlocitlivej vrstve.[1]

Do širokého spektra alternatívnych procesov patria aj Van Dyke Brown, charakteristický hnedým až sépiovým obrazom, kallitypia, ktorá umožňuje širšiu škálu tónov a kontrastu, argyrotypia, založená na zlúčeninách železa a striebra, alebo chrysotypia, pri ktorej výsledný obraz vzniká pomocou zlata.[1] Christopher James medzi alternatívne fotografické procesy zaraďuje aj ďalšie postupy, napríklad ziatypiu, albumínový proces, uhlotlač či rôzne techniky založené na ručne nanášaných fotografických emulziách.[1]

K súčasným experimentálnym prístupom možno zaradiť aj chemigram, pri ktorom obraz vzniká pôsobením fotografickej chémie a svetla na fotografický papier, lumen print, využívajúci priame pôsobenie svetla na svetlocitlivý fotografický papier, alebo fotosyntetický proces, pri ktorom sa obraz vytvára priamo na listoch rastlín. Ďalším príkladom je fotogravúra, ktorá prepája fotografický obraz s grafickou tlačou.[2]

[1] *JAMES, Christopher. The Book of Alternative Photographic Processes. 3rd ed. Boston: Cengage Learning, 2015. ISBN 978-1-285-08931-7.*

[2] *ALTERNATIVEPHOTOGRAPHY.COM. Start to learn alternative photographic processes [online]. Dostupné na: AlternativePhotography.com [cit. 8. 8. 2026].*

Obr. 22: William Henry Fox Talbot, Leaf, cca 1839. Slaný papier. Zdroj: The Metropolitan Museum of Art.

Obr. 21: Gustave Le Gray, The Great Wave, Sète, 1857. Albumínová tlač zo skleneného negatívu. Zdroj: The Metropolitan Museum of Art.

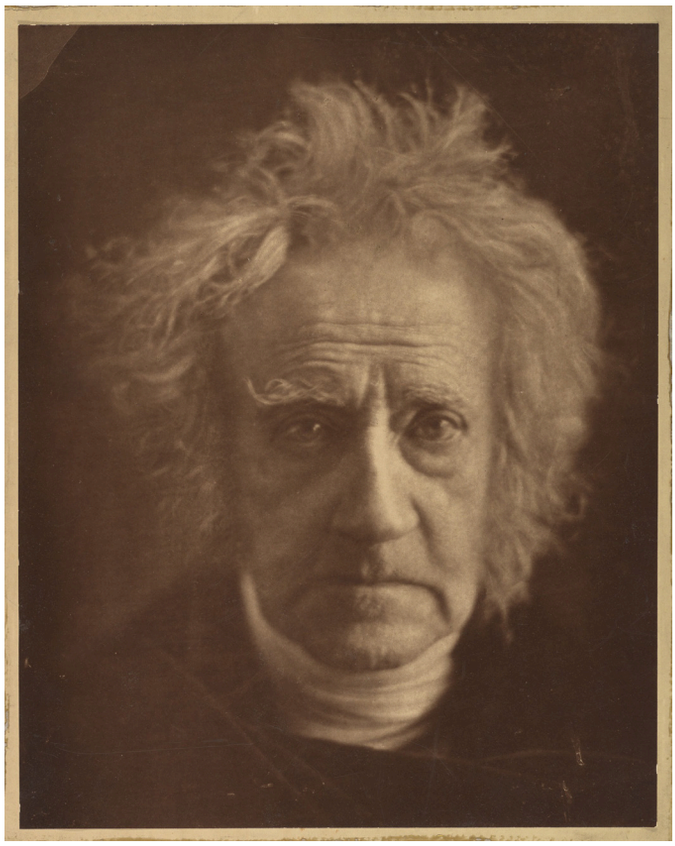

Obr. 23: Julia Margaret Cameron, Sir John Herschel, 1867. Uhlotlač (carbon print). Zdroj: The Metropolitan Museum of Art, New York.

Obr. 24: William Henry Fox Talbot, Orléans Cathedral, 1843. Kalotypia. Zdroj: National Gallery of Art, Washington.

3. Alternatívne chemické procesy vo fotografii na Slovensku

Po predstavení vybraných alternatívnych chemických procesov sa táto kapitola zameriava na ich uplatnenie v súčasnom slovenskom fotografickom prostredí. Pozornosť je venovaná ich využívaniu v umeleckej tvorbe, výskume a vzdelávaní, ako aj ich prezentácii prostredníctvom workshopov a ďalších kultúrnych a vzdelávacích aktivít. Osobitná pozornosť je venovaná vybraným slovenským autorom a autorkám, ktorí s historickými a alternatívnymi fotografickými technikami pracujú vo svojej tvorbe.

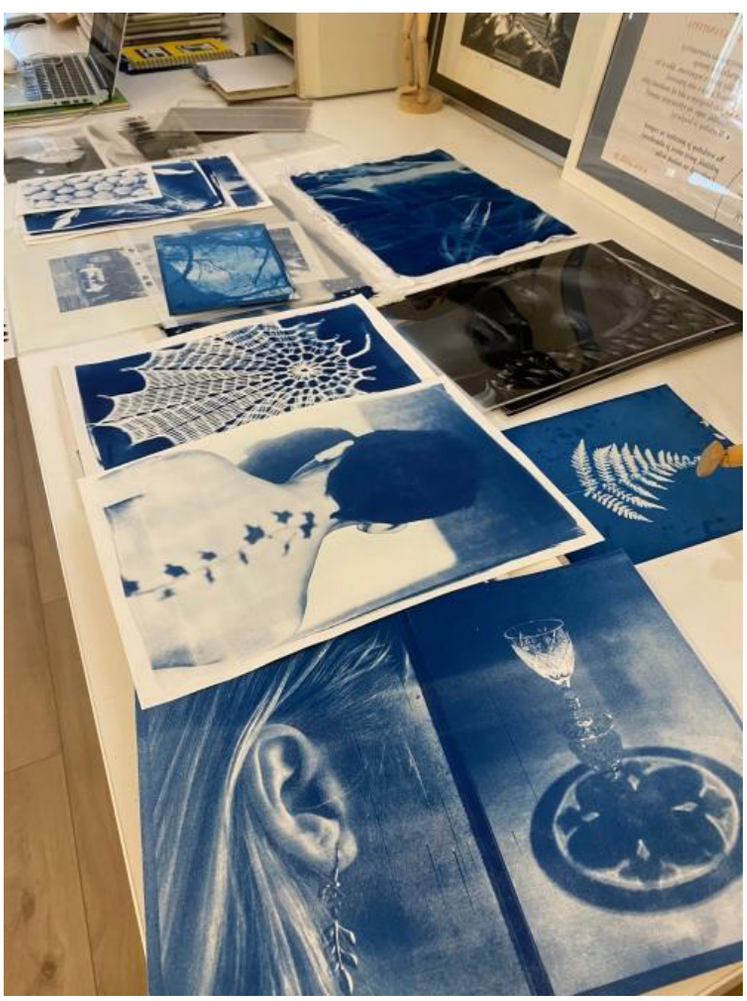

Obr. 25: Workshop kyanotypie, Stará Ľubovňa, 2022
Zdroj: Mesto Stará Ľubovňa.

3.1 Súčasná slovenská fotografická scéna a návrat k historickým fotografickým procesom

V súčasnej slovenskej fotografii možno pozorovať rastúci záujem o alternatívne chemické procesy a historické fotografické techniky, ktoré sa uplatňujú najmä v oblasti umeleckej fotografie, autorskej tvorby a odborného vzdelávania. K ich rozvoju prispievajú nielen samotní autori, ale aj výskumné a vzdelávacie aktivity zamerané na skúmanie týchto techník a ich praktické využitie v súčasnej fotografickej tvorbe.[1]

Významným impulzom pre rozvoj týchto techník na Slovensku sa stal projekt Renesancia fotografie 19. storočia, realizovaný na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave v rámci programu KEGA.[2]

Výsledkom projektu bola publikácia Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum, vzdelávanie, experiment, ktorá prepája poznatky z dejín fotografie, výskumu historických fotografických techník, ich reštaurovania a archivovania. Publikácia zároveň predstavuje možnosti využitia týchto techník v súčasnej umeleckej tvorbe prostredníctvom reprodukcií autorských prác študentov, ktorí historické fotografické procesy aplikovali vo vlastných výtvarných projektoch.[1]

Význam historických fotografických techník sa odráža aj vo vysokoškolskom vzdelávaní. Ich výučbe sa venuje aj Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, kde sú historické fotografické procesy súčasťou pedagogickej činnosti. Podrobnejšie sa tejto problematike venuje kapitola 4. [3]

Okrem vysokoškolského prostredia sa s historickými fotografickými technikami možno stretnúť aj prostredníctvom odborných workshopov, tvorivých dielní a vzdelávacích podujatí organizovaných kultúrnymi inštitúciami, osvetovými centrami či nezávislými tvorivými priestormi. Medzi najčastejšie prezentované historické fotografické techniky patrí kyanotypia, ktorej workshopy pravidelne organizujú napríklad Lab.cafe v Bratislave, Trnavské osvetové stredisko alebo Národné osvetové centrum v rámci programu AMFO.[4][5][6] Súčasťou týchto podujatí býva nielen oboznámenie účastníkov s históriou jednotlivých techník, ale aj praktická príprava svetlocitlivých roztokov, expozície materiálov a spracovanie výsledných fotografií. Takéto aktivity prispievajú k zachovaniu technologických postupov, ich popularizácii a sprístupňujú historické fotografické techniky širokej verejnosti, študentom aj profesionálnym fotografom.[7]

Obr. 26: Workshop ekologickej fotografie – ukážka kyanotypie, TVOR•BA 2024. Foto: Šimon Lupták. Zdroj: TVOR•BA.

[1] *HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum, vzdelávanie, experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014.*

[2] *Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum, vzdelávanie, experiment. Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/udalosti/P7kgpL75/renesancia-fotografie-19-storocia-vyskum-vzdelavanie-experiment-022023/ [cit. 10. 7. 2026].*

[3] *Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Ateliér reštaurovania fotografie. Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/katedry/katedra-restaurovania/atelier-restaurovania-fotografie/ [cit. 10. 7. 2026].*

[4] *Lab.cafe. Kyanotypia – workshop. Dostupné na: https://lab.cafe/podujatia/kyanotypia-workshop-novinka/ [cit. 10. 7. 2026].*

[5] *Národné osvetové centrum. AMFO workshop – Kyanotypia. Dostupné na: https://www.nocka.sk/amfo-workshop-kyanotypia/ [cit. 10. 7. 2026].*

[6] *Trnavské osvetové stredisko. Workshop Kyanotypia. Dostupné na: https://www.osvetatt.sk/workshop-kyanotypia/ [cit. 10. 7. 2026].*

[7] *Bratislavský samosprávny kraj. Mokrá kyanotypia so Šimonom Luptákom: deň plný modrých experimentov a tvorivej slobody. Dostupné na: https://bratislavskykraj.sk/mokra-kyanotypia-so-simonom-luptakom-den-plny-modrych-experimentov-a-tvorivej-slobody/ [cit. 10. 7. 2026].*

Obr. 27: Workshop ekologickej fotografie – ukážka kyanotypie, TVOR•BA 2024. Foto: Šimon Lupták. Zdroj: TVOR•BA.

Obr. 28: Realizácia mokrého kolódiového procesu vo Vysokých Tatrách. Zdroj: Múzeum tatranskej kinematografie a fotografie.

3.2 Vybraní slovenskí autori využívajúci alternatívne chemické procesy vo fotografii

3.2.1 Peter W. Haas

Peter W. Haas patrí medzi najvýznamnejších slovenských autorov, ktorý sa systematicky venuje alternatívnym chemickým procesom a historickým fotografickým technikám. Vo svojej tvorbe sa dlhodobo usiluje o prepájanie fotografie s výtvarným umením, pričom historické fotografické procesy nevníma iba ako technologický postup, ale ako plnohodnotný výtvarný jazyk.[1]

Na rozdiel od autorov, ktorí historické techniky využívajú predovšetkým na rekonštrukciu dobových fotografických postupov, Haas ich rozvíja ako súčasný autorský prostriedok. Využíva ich schopnosť vytvárať originálny obraz s výraznou materiálnosťou, bohatou tonálnou škálou a neopakovateľnou štruktúrou, ktorú nie je možné dosiahnuť bežnými digitálnymi technológiami.[2]

Vo svojej tvorbe pracuje s viacerými alternatívnymi chemickými procesmi, najmä s platinotypiou, kallitypiou, mokrým kolódiovým procesom, bromoilom, carbon printom a technikou liquid light. Jednotlivé techniky často vzájomne kombinuje a dopĺňa ich grafickými alebo maliarskymi zásahmi. Výsledné fotografie tak získavajú charakter originálnych výtvarných diel, pri ktorých zohráva významnú úlohu ručné spracovanie, výber materiálu a individuálny zásah autora.[2]

Významnou súčasťou jeho tvorby je autorský koncept Transmutational Photographic Art (Transmutačné fotografické umenie), ktorý predstavuje prepájanie historických fotografických techník s grafickými a maliarskymi princípmi. Výsledný obraz nevzniká iba fotografickou expozíciou, ale postupným vrstvením viacerých technologických a výtvarných procesov. Haas tým rozširuje tradičné chápanie fotografie a posúva ju na hranicu medzi fotografiou, grafikou a voľným výtvarným umením.[3]

Charakteristickým znakom jeho práce je aj dôsledné využívanie analógových technologických postupov. Autor pracuje s veľkoformátovými fotografickými kamerami, pripravuje si vlastné svetlocitlivé emulzie a väčšinu procesov realizuje ručne. Každá fotografia je preto originálom, ktorého výsledná podoba závisí od konkrétneho technologického postupu, použitého materiálu aj autorského zásahu.[2]

Okrem vlastnej umeleckej tvorby sa Peter W. Haas aktívne venuje popularizácii historických fotografických techník. Organizuje odborné workshopy zamerané na platinotypiu, kallitypiu, mokrý kolódiový proces, bromoil či techniku liquid light, prostredníctvom ktorých odovzdáva svoje skúsenosti ďalším fotografom a študentom. Významne tak prispieva k zachovávaniu a rozvoju alternatívnych chemických procesov na Slovensku.[2]

Počas svojej umeleckej kariéry predstavil svoje fotografie na mnohých samostatných aj kolektívnych výstavách na Slovensku i v zahraničí. Jeho diela boli prezentované napríklad v Prolaika Gallery, Galérii Z v Bratislave, Múzeu SNP v Banskej Bystrici či v zahraničných galériách a nachádzajú sa v súkromných zbierkach v Európe, Spojených štátoch amerických a Austrálii.[1]

Tvorba Petra W. Haasa predstavuje významný prínos pre rozvoj alternatívnych chemických procesov v slovenskej fotografii. Prostredníctvom historických fotografických techník rozvíja ich výtvarné možnosti a zároveň dokazuje, že aj dnes môžu byť aktuálnym prostriedkom súčasného umeleckého vyjadrenia.

Obr. 29: Peter W. Haas pri práci v ateliéri. Zdroj: Peter W. Haas – oficiálna webová stránka.

[1] *Peter W. Haas. About Me. Dostupné na: https://peterwhaas.sk/sk/about-me/ [cit. 12. 7. 2026].*

[2] *Peter W. Haas. Workshops. Dostupné na: https://peterwhaas.sk/sk/workshops/ [cit. 12. 7. 2026].*

[3] *HAAS Gallery. Peter W. Haas – Transmutational Photographic Art. Dostupné na: https://www.haasgallery.sk/ [cit. 12. 7. 2026].*

Obr. 30: Peter W. Haas: Who knows, 2015, bromolejotlač, 34 × 46 cm.
Zdroj: Saatchi Art.

3.2.2 Peter Vörös

Peter Vörös patrí medzi slovenských autorov venujúcich sa analógovej fotografii a alternatívnym fotografickým procesom. Narodil sa v roku 1983 a pochádza z Nových Zámkov, kde pôsobí ako farmaceut. Fotografii sa venuje ako amatérsky fotograf so záujmom o rôzne historické a experimentálne fotografické postupy.[1]

Vo svojej tvorbe pracuje predovšetkým s kyanotypiou, technikou Van Dyke Brown, slaným papierom a dierkovou fotografiou (pinhole). Tieto procesy predstavujú podstatnú časť jeho fotografickej tvorby a zároveň poukazujú na možnosti využitia historických fotografických techník v súčasnosti.[1]

Dôležitou súčasťou jeho prístupu je experimentovanie a objavovanie ďalších možností fotografického média. Vo svojom autorskom profile uvádza, že ho priťahuje objavovanie nových techník a možností, čo sa prejavuje aj v rôznorodosti procesov, s ktorými pracuje.[1]

Tvorba Petra Vörösa tak predstavuje jeden z príkladov súčasného využívania alternatívnych fotografických procesov na Slovensku.[1]

Obr.31

[1] *Peter Vörös. AlternativePhotography.com. Dostupné na: https://www.alternativephotography.com/peter-voros/ [cit. 12. 7. 2026].*

Obr.32

Obr.33

Obr.34

Obr. 31,32,33,34: Peter Vörös, ukážka autorskej tvorby. Zdroj: AlternativePhotography.com.

3.2.3 Peter Janosík

Peter Janosík patrí medzi slovenských fotografov, ktorí sa dlhodobo venujú historickým fotografickým technikám, predovšetkým mokrému kolódiovému procesu. Vo svojej tvorbe nadväzuje na technologické postupy fotografie 19. storočia, ktoré využíva ako prostriedok súčasného umeleckého vyjadrenia. Charakteristickým znakom jeho tvorby je dôraz na remeselné spracovanie fotografie, jedinečnosť každého originálu a využívanie historických fotografických postupov pri tvorbe portrétov a zátiší.[1]

Ústredné miesto v jeho tvorbe má mokrý kolódiový proces, ktorý aplikuje na sklenené alebo kovové platne. Takto vzniknuté negatívy a pozitívy následne využíva aj na kontaktné tlače pomocou historického procesu Van Dyke Brown. Spojením týchto techník vytvára fotografie s charakteristickou materiálnosťou, jemnou tonálnosťou a neopakovateľným vizuálnym charakterom.[2]

Autor sa vo svojej tvorbe zameriava predovšetkým na portrétnu fotografiu, ktorá kombinuje realistické zobrazenie s inscenovanou, až snovou obrazovou poetikou. Prostredníctvom historických fotografických techník sa usiluje zachytiť atmosféru, emócie a pominuteľnosť okamihu. Samotný mokrý kolódiový proces pritom nevníma iba ako historickú technológiu, ale ako vhodný výtvarný prostriedok na vyjadrenie krehkosti a neopakovateľnosti fotografického obrazu.[3]

Významným projektom autora je cyklus Fragile – Collodion Works, predstavený na výstavách na Slovensku aj v zahraničí. Fotografie vytvorené mokrým kolódiovým procesom na skle alebo kovových platniach tematicky pracujú s motívom krehkosti, pričom samotný materiál fotografie podporuje význam zobrazovaných motívov. V kurátorskom texte k výstave sa uvádza, že autor prostredníctvom nedokonalosti historického procesu hľadá spôsob, ako zachytiť „krehkosť“ a vytvoriť obraz s poetickou atmosférou.[3]

Obr. 35

Na svojej webovej stránke zároveň podrobne približuje technologický postup mokrého kolódiového procesu – od prípravy sklenenej platne, nanášania kolódia a senzibilizácie v dusičnane striebornom až po expozíciu, vyvolanie a finálne lakovanie fotografie. Tým prispieva nielen k vlastnej umeleckej tvorbe, ale aj k popularizácii jednej z najnáročnejších historických fotografických techník.[4]

Tvorba Petra Janosíka predstavuje významný príklad súčasného využívania mokrého kolódiového procesu v slovenskej fotografii. Jeho diela dokazujú, že historické fotografické techniky môžu aj v súčasnosti slúžiť ako plnohodnotný prostriedok autorskej tvorby a nadväzovať na tradície fotografie 19. storočia prostredníctvom súčasného umeleckého prístupu.[1]

[1] Peter Janosík. Proces. Dostupné na: https://www.peterjanosik.sk/proces [cit. 13. 7. 2026].

[2] Fotogaléria Trafačka. Peter Janosík – Fragile – Collodion Works. Dostupné na: https:// trafacka.sk/315/peter-janosik-zoltan-gaal [cit. 13. 7. 2026].

[3] Haus der Fotografie Wien. Fragil – Collodion Works. Dostupné na: https://www.hausderfotografie.wien/de/fotosecession/71-fragil-collodion-works.html [cit. 13. 7. 2026].

[4] TASR. NITRA: Fotogaléria Trafačka predstaví tvorbu Petra Jánošíka a Zoltána Gálla. Dostupné na: https://www.hlavnespravy.sk/nitra-fotogaleria-trafacka-predstavi-tvorbu-petra-janosika-a-zoltana-galla/209998 [cit. 13. 7. 2026].

Obr. 36

Obr. 37

Obr. 38

Obr. 39

Obr. 35,36,37,38,39 : Peter Jánošík, zo série Fragile – Collodion Works, mokrý kolódiový proces. Zdroj: Fotogaléria Trafačka.

3.2.4 Tomáš Schiller

Tomáš Schiller je slovenský fotograf a zakladateľ projektu Aeternus Pictures, prostredníctvom ktorého sa venuje fotografii, filmu a grafickej tvorbe. Vo svojej fotografickej práci sa dlhodobo zameriava na historický mokrý kolódiový proces z roku 1851, ktorý využíva pri tvorbe autorských portrétov. Patrí medzi autorov, ktorí sa na Slovensku systematicky venujú tejto historickej fotografickej technike a zároveň ju približujú širokej verejnosti prostredníctvom vlastnej tvorby a prezentačných aktivít.[1]

Schiller pracuje s veľkoformátovým historickým fotoaparátom a vytvára originálne portréty na kovových platniach. Vo svojej tvorbe kladie dôraz na remeselné spracovanie fotografie a zachovanie autentického charakteru historického fotografického procesu. Každá fotografia vzniká ako jedinečný originál, čím nadväzuje na tradíciu fotografie 19. storočia a zároveň poukazuje na hodnotu ručnej práce v období digitálnych technológií.[2]

Významnou súčasťou Schillerovej činnosti je popularizácia historických fotografických techník. Okrem verejných prezentácií a workshopov predstavil mokrý kolódiový proces aj prostredníctvom televíznych médií. Jeho práca bola prezentovaná v reportážach TV Markíza (Televízne noviny, Reflex a Teleráno), v ktorých divákom približoval historické fotografické postupy a spôsob ich realizácie v súčasnosti. Historický mokrý kolódiový proces využil aj pri účinkovaní v televíznej relácii Farma a pri realizácii reklamného projektu pre značku Jack Daniel's. Prostredníctvom týchto aktivít prispieva k šíreniu povedomia o historických fotografických technikách medzi širokou verejnosťou.[2]

Okrem prezentačnej činnosti realizuje portrétne fotografovanie historickou technikou aj na zákazku a podieľa sa na zachovávaní a šírení poznatkov o historických fotografických procesoch. Jeho tvorba predstavuje príklad súčasného využitia mokrého kolódiového procesu na Slovensku a dokazuje, že historické fotografické techniky nachádzajú uplatnenie aj v súčasnej autorskej fotografii.[12]

[1] AETERNUS PICTURES. O nás. Dostupné na: https://aeternus.sk/aeternus-pictures-o-nas/ [cit. 18. 7. 2026].

[2] AETERNUS PICTURES. Historický mokrý kolódiový fotografický proces z roku 1851. Dostupné na: https://aeternus.sk/portfolio/mokry-kolodiovy-proces/ [cit. 18. 7. 2026].

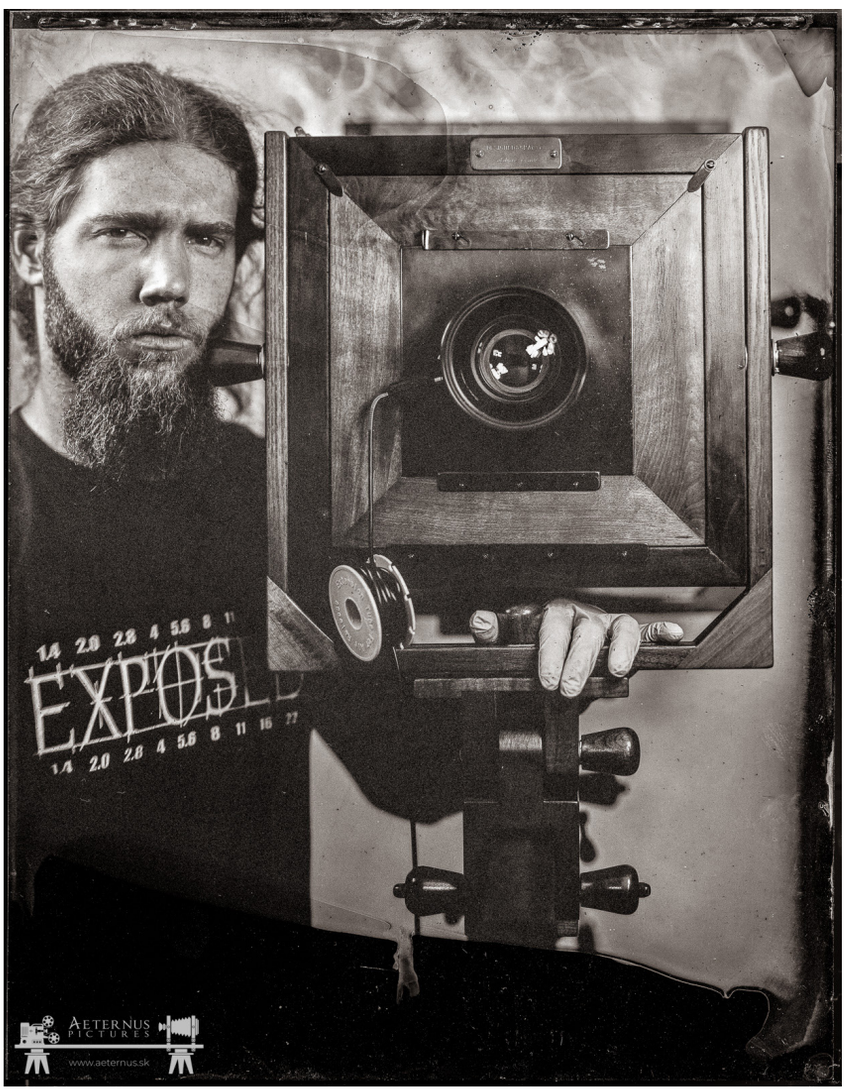

Obr. 40: Tomáš Schiller pri práci s historickým mokrým kolódiovým procesom.
Zdroj: Aeternus Pictures.

Obr. 41

Obr. 42

Obr. 43

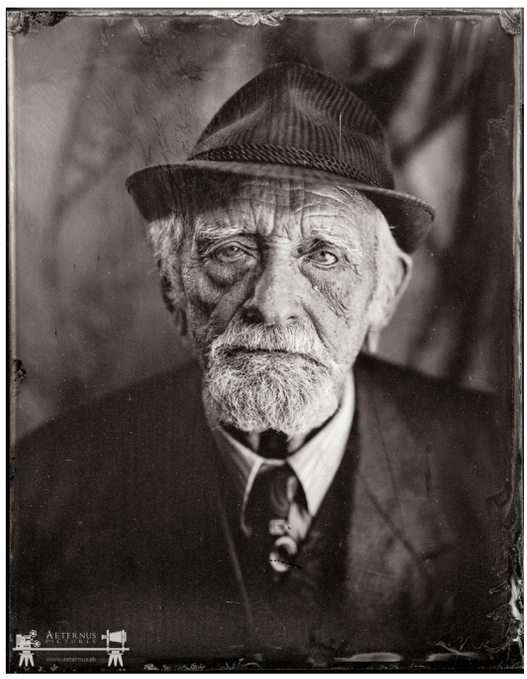

Obr. 44

Obr. 41,42,43,44 : Tomáš Schiller, ukážka fotografie vytvorenej mokrým kolódiovým procesom. Zdroj: Aeternus Pictures.

3.2.5 Renata Hazáková

Renata Hazáková (do roku 2018 publikujúca pod menom Renata Vogl) je slovenská fotografka žijúca a pôsobiaca v Prievidzi. Fotografii sa začala intenzívnejšie venovať v roku 2009 a je fotografickým samoukom. Na svojej oficiálnej webovej stránke uvádza, že od roku 2018 vystupuje pod menom Renata Hazáková, pričom všetky fotografie vytvorené pod menom Renata Vogl zostávajú súčasťou jej autorskej tvorby.[3]

Významným medzníkom v jej umeleckom vývoji bolo absolvovanie workshopu českého fotografa Vladimíra Židlického, ktorý ju priviedol k intenzívnejšiemu záujmu o autorskú fotografiu. Vo svojej tvorbe využíva historické fotografické procesy, predovšetkým kyanotypiu, Van Dyke Brown a ferrotypiu, ktoré kombinuje so súčasnou digitálnou fotografiou. V rozhovoroch uvádza, že ju na historických fotografických technikách fascinuje ich jedinečný vizuálny charakter a možnosti, ktoré ponúkajú pri vytváraní fotografického obrazu. Zároveň zdôrazňuje, že sa usiluje prepájať tradičné fotografické postupy s modernými technológiami a zároveň hľadať „spojivo medzi starým a novým“.[12]

Vo svojej tvorbe sa venuje najmä portrétnej a výtvarnej fotografii, pri ktorej experimentuje s kombináciou digitálnych a historických fotografických techník. Historické procesy využíva na vytváranie charakteristickej vizuálnej atmosféry svojich fotografií a ich prepájanie so súčasným fotografickým obrazom. Na svojej oficiálnej webovej stránke prezentuje viaceré autorské práce vytvorené technikou ferrotypie, napríklad Let Me Out, Landscape No. 1, Other, Nymph či Industrial Reflection No. 4, ktoré dokumentujú jej dlhodobý záujem o využívanie historických fotografických procesov v súčasnej autorskej tvorbe.[3]

Obr. 45: Renáta Hazáková: Ferrotype Landscape No. 1, 2012, ferrotypia, 18 × 15 cm.
Zdroj: oficiálna webová stránka autorky.

V rozhovore pre Webmagazín Teraz.sk autorka uvádza, že napriek rozvoju digitálnej fotografie si historické fotografické techniky zachovali svoje výnimočné čaro a aj po viac ako sto rokoch dokážu osloviť súčasného diváka. Historické procesy podľa nej predstavujú spôsob, ako vytvárať fotografie s osobitou atmosférou a prepájať overené fotografické postupy s možnosťami súčasnej fotografie.[1]

Kvalitu jej tvorby potvrdzujú aj medzinárodné úspechy. V roku 2015 získala titul víťazky v 7. ročníku Julia Margaret Cameron Award for Women Photographers v kategórii Alternative Processes.[3] Jej tvorba bola zároveň ocenená viacerými čestnými uznaniami a zaradená do medzinárodných fotografických súťaží a výstav, čo dokumentuje uznanie jej práce s historickými fotografickými technikami aj v zahraničí.[3]

Renata Hazáková patrí medzi slovenských fotografov, ktorí vo svojej autorskej tvorbe dlhodobo využívajú historické fotografické techniky. Prostredníctvom kombinácie tradičných fotografických procesov a digitálnej fotografie vytvára osobitý vizuálny prejav, ktorý prepája historické fotografické postupy so súčasným výtvarným prístupom.

Jej tvorba zároveň dokumentuje, že historické fotografické techniky nachádzajú uplatnenie aj v súčasnej slovenskej výtvarnej fotografii.[123]

[1] *WEBMAGAZÍN TERAZ.SK. Renata Vogl: Balansujem na hranici medzi snom a realitou. Dostupné na: https://webmagazin.teraz.sk/zivot/renata-vogl-neviditelny-fotograf/1427-clanok.html [cit. 19. 7. 2026].*

[2] *DODHO MAGAZINE. Five Minutes with Renata Vogl. Dostupné na: https://www.dodho.com/five-minutes-renata-vogl/ [cit. 19. 7. 2026].*

[3] *HAZÁKOVÁ, Renata. Renata Hazáková Photography (Biography, Portfolio, Awards). Dostupné na: https://www.renatavogl.com/ [cit. 19. 7. 2026].*

Obr. 46: Nymph, 2012, ferrotypia, 13 × 10 cm. Zdroj: oficiálna webová stránka autorky.

Obr. 47: beauty, ferrotypia, 18 × 15 cm. Zdroj: oficiálna webová stránka autorky.

3.2.6 Marek Janíčko

Marek Janíčko je slovenský profesionálny fotograf a zakladateľ fotografického štúdia MJP Studio, ktoré pôsobí od roku 2010. Fotografické vzdelanie získal na New York Institute of Photography a popri komerčnej fotografii sa venuje aj autorskej tvorbe zameranej na historické fotografické procesy.[1]

Vo svojej výtvarnej tvorbe sa zameriava predovšetkým na platinovo-paládiovú tlač, kyanotypiu a piezografiu. Na svojej oficiálnej stránke uvádza, že tieto techniky predstavujú tri vzájomne prepojené spôsoby tvorby fotografického obrazu, prostredníctvom ktorých vytvára ručne vytvorené fotografické diela. Každý výtlačok považuje za originál a zdôrazňuje význam remeselného spracovania, fyzickej podoby fotografie a dlhej životnosti historických fotografických procesov.[2]

Pri svojej práci prepája digitálne technológie s historickými fotografickými postupmi. Digitálne pripravené negatívy využíva ako podklad na kontaktnú platinovo-paládiovú tlač a kyanotypiu, čím spája presnosť digitálneho spracovania obrazu s ručnou výrobou fotografického výtlačku.[2]

Autorská tvorba Mareka Janíčka je založená na využívaní historických fotografických techník v spojení so súčasnými technologickými postupmi. Jeho diela dokumentujú možnosti ich uplatnenia v súčasnej fotografickej tvorbe.[2]

Obr. 48: Marek Janíčko, ukážka autorskej tvorby zo série FineArt.
Zdroj: oficiálna webová stránka autora.

[1] *JANÍČKO, Marek. About / O nás. Dostupné na: https://www.marekjanicek.com/ [cit. 19. 7. 2026].*
[2] *JANÍČKO, Marek. FineArt. Dostupné na: https://janicko.com/fineart [cit. 19. 7. 2026].*

Obr. 49: Marek Janíčko, ukážka autorskej tvorby zo série FineArt.
Zdroj: oficiálna webová stránka autora.

Obr. 50 Marek Janíčko, ukážka autorskej tvorby zo série FineArt.
Zdroj: oficiálna webová stránka autora.

4. Historické fotografické techniky vo výučbe na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave

Historické fotografické techniky tvoria súčasť pedagogickej a odbornej činnosti Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave (ďalej len „VŠVU“). Výučba prepája poznatky z dejín fotografie, technologických procesov a reštaurovania s ich praktickým využitím v súčasnej umeleckej tvorbe. Študenti sa s historickými fotografickými technikami stretávajú prostredníctvom odborných predmetov, ateliérovej výučby a praktických cvičení, ktoré podporujú experimentovanie s fotografickým médiom a rozvíjajú poznanie jeho materiálovej podstaty.[1]

Historické fotografické techniky sú súčasťou študijných programov VŠVU. V študijnom programe Fotografia a nové médiá sú vyučované predmety Historické fotografické techniky I a Historické fotografické techniky II, ktoré prepájajú fotografickú tvorbu s poznatkami z oblasti historických fotografických procesov. V študijnom programe Reštaurátorská tvorba sú zaradené predmety zamerané na teoretické aj praktické poznávanie historických fotografických techník, ich identifikáciu, technologické spracovanie a možnosti ich ochrany a reštaurovania.[2]

Obr. 51: Výučba v Ateliéri reštaurovania fotografie VŠVU v Bratislave.
Zdroj: Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave.

Významnou osobnosťou spojenou s výučbou historických fotografických techník na VŠVU je Jana Hojstričová, ktorá pôsobí na Katedre fotografie a nových médií. Vo svojej pedagogickej a odbornej činnosti sa dlhodobo venuje dejinám fotografie a historickým fotografickým technikám. Na základe osobnej e-mailovej komunikácie odporučila venovať pozornosť aj tvorbe študentov VŠVU, ktorí vo svojej umeleckej praxi pracujú s historickými fotografickými technikami alebo na ne nadväzujú.[3]

Dôležitou súčasťou výučby je aj Ateliér reštaurovania fotografie, ktorý vedie Janka Blaško Križanová. Ateliér sa zameriava na výskum, identifikáciu a reštaurovanie historických fotografických materiálov. Študenti získavajú poznatky o materiálovom zložení historických fotografií, metódach ich skúmania, identifikácii jednotlivých fotografických procesov a zásadách ich konzervovania a reštaurovania. Výučba prepája teoretické poznatky s praktickými cvičeniami a podporuje medziodborovú spoluprácu v oblasti ochrany fotografického dedičstva.[4]

Výučba historických fotografických techník na VŠVU prepája poznatky z dejín fotografie, technologických procesov a reštaurovania s ich praktickým uplatnením v umeleckej tvorbe. Škola tak zohráva významnú úlohu pri zachovávaní a odovzdávaní poznatkov o historických fotografických technikách ďalším generáciám fotografov, umelcov a reštaurátorov.[1] [4]

Obr. 52: Výučba v Ateliéri reštaurovania fotografie VŠVU v Bratislave.
Zdroj: Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave.

[1] *Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Katedra fotografie a nových médií [online]. Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/katedry/katedra-fotografie-a-novych-medii/ [cit. 20. 7. 2026].*
[2] *Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Opis študijného programu Fotografia a nové médiá [online]. Dostupné na: https://ais2.vsvu.sk/ [cit. 20. 7. 2026]; Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Ateliér reštau rovania fotografie [online]. Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/katedry/katedra-restaurovania/atelier-restau rovania-fotografie/ [cit. 20. 7. 2026].*
[3] *HOJSTRIČOVÁ, Jana. Osobná e-mailová komunikácia, 2026; Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Jana Hojstričová [online]. Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/o-nas/kontakt/zamestnanci/jana-hojstricova/ [cit. 20. 7. 2026].*
[4] *Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Ateliér reštaurovania fotografie [online]. Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/katedry/katedra-restaurovania/atelier-restaurovania-fotografie/ [cit. 20. 7. 2026].*

Renesancia
fotografie 19. storočia
VÝSKUM / VZDELÁVANIE / EXPERIMENT

Jana Hojstričová (ed.)

Obr. 53: Obálka publikácie Renesancia fotografie 19. storočia – Výskum / Vzdelávanie / Experiment, ed. Jana Hojstričová, VŠVU, 2014. Zdroj: Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave.

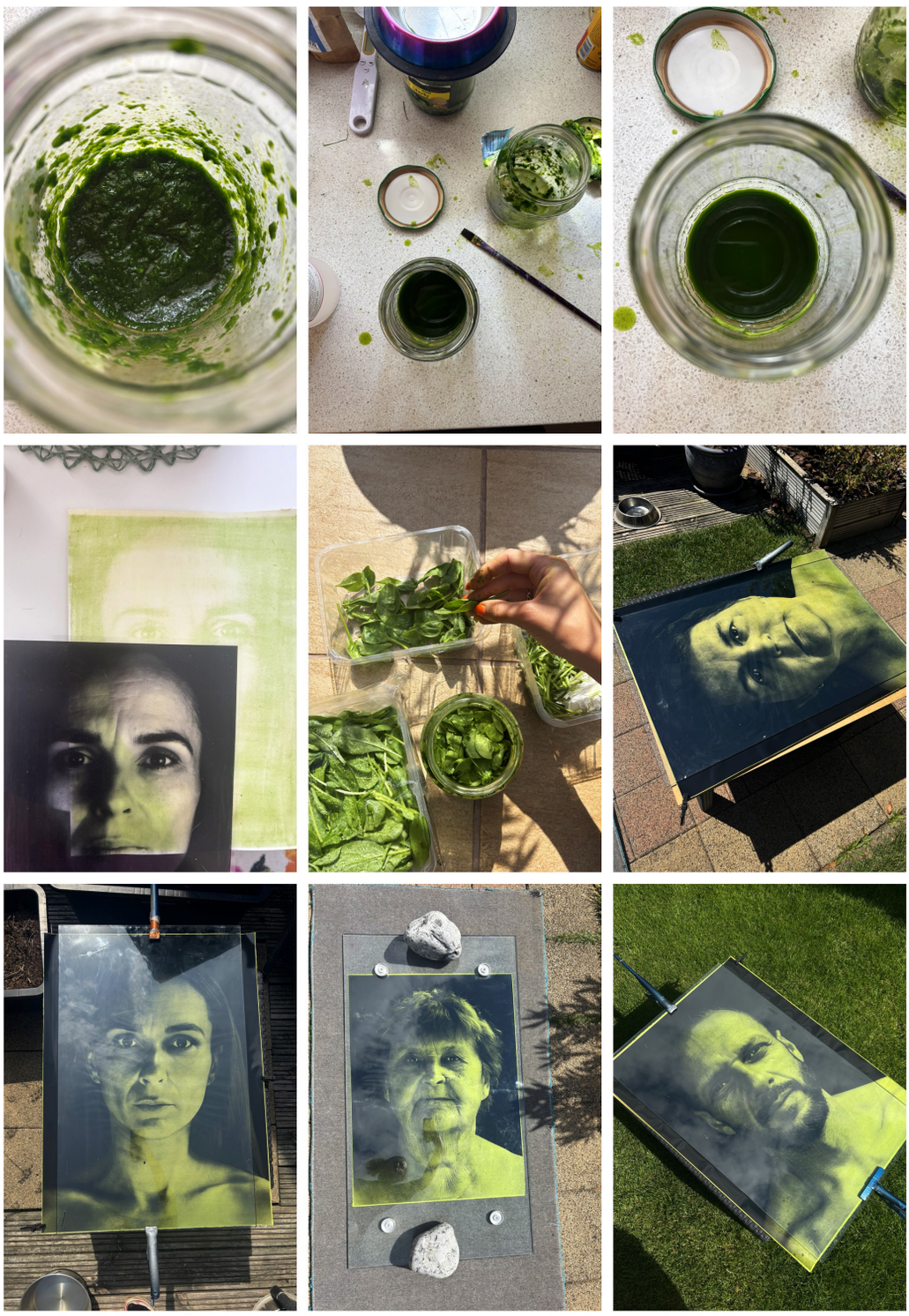

Obr. 54: Dokumentácia procesu antotypie, 2026. Zdroj: archív autorky

5. Antotypia ako autorská technika

Praktická časť bakalárskej práce nadväzuje na teoretický výskum historických fotografických techník a predstavuje ich uplatnenie vo vlastnej autorskej tvorbe. Cieľom bolo overiť možnosti využitia antotypie pri vytváraní portrétneho fotografického súboru a zároveň preskúmať limity tejto techniky pri práci vo väčších formátoch.

Pri výbere témy zohrala dôležitú úlohu samotná povaha antotypie. Už počas prvých experimentov bolo zrejmé, že výsledný obraz je citlivý na svetlo a čas, pričom jeho postupné blednutie sa stalo prirodzenou súčasťou výsledného diela. Práve táto vlastnosť ovplyvnila aj výber námetu. Fotografický súbor zachytáva členov mojej rodiny a prostredníctvom pominuteľného obrazu poukazuje na krehkosť rodinných spomienok, plynutie času a premenlivosť ľudskej pamäti.

Pri tvorbe som sa nesnažila o technicky dokonalú reprodukciu digitálnej fotografie. Dôležitejšie bolo zachovať charakter historického procesu a prijať jeho nepredvídateľnosť ako súčasť výsledného vizuálneho prejavu.

Obr. 55: Dokumentácia procesu antotypie, 2026. Zdroj: archív autorky

Obr. 55

Obr. 56

Obr. 57

5.1 Priebeh experimentu

Praktickej realizácii predchádzalo viacero skúšok zameraných na hľadanie vhodného postupu. Počas experimentovania som testovala rôzne rastlinné materiály, ich intenzitu zafarbenia, spôsob prípravy emulzie aj počet nanesených vrstiev na papier. Jednotlivé pokusy sa od seba často výrazne líšili, preto bolo potrebné priebežne upravovať postup podľa dosiahnutých výsledkov.

V rámci experimentov som pracovala s pigmentmi získanými z rôznych rastlín, predovšetkým zo špenátu, trávy a žihľavy. Jednotlivé rastliny sa odlišovali intenzitou zafarbenia emulzie aj schopnosťou vytvoriť dostatočne kontrastný obraz po expozícii. Na základe uskutočnených skúšok sa ako najvhodnejší materiál ukázal špenát, ktorý vytváral najrovnomernejšiu vrstvu emulzie a zároveň poskytoval najlepšie výsledky z hľadiska čitateľnosti obrazu. Práve preto bol použitý aj pri realizácii finálneho fotografického súboru.

Počas experimentovania som zároveň overovala vplyv množstva použitého alkoholu pri príprave emulzie. Ukázalo sa, že jeho množstvo ovplyvňuje hustotu pigmentu a výslednú intenzitu nanesenej vrstvy. Dôležitým faktorom bol aj počet nanesených vrstiev emulzie, pričom lepšie výsledky sa dosiahli pri opakovanom nanesení, ktoré zabezpečilo sýtejšie zafarbenie povrchu papiera.

Významnou súčasťou experimentov bolo aj určovanie optimálnej dĺžky expozície. Tá sa ukázala ako výrazne závislá od intenzity slnečného žiarenia, ročného obdobia a aktuálnych poveternostných podmienok. Pri realizácii finálnych fotografií počas letných mesiacov, pri teplotách približne 27 až 29 °C a intenzívnom slnečnom žiarení, sa ako najvhodnejší ukázal expozičný čas približne 1 hodina a 40 minút. Práve pri tomto čase vznikali fotografie s najlepšie čitateľným obrazom a najvýraznejším kontrastom.

Obr. 58

Obr. 55,56,57,58 : Dokumentácia procesu antotypie, 2026. Zdroj: archív autorky

Počas práce som si overila, že kvalita výsledného obrazu závisí aj od použitých pozitívov. Pri prenose obrazu bolo potrebné použiť transparentné fólie s dostatočne vysokou hustotou čiernej farby, ktoré účinne blokovali ultrafialové žiarenie. Menej kontrastné pozitívy alebo fólie s nižším krytím prepúšťali viac svetla, čo spôsobovalo slabší kontrast a menej výrazný výsledný obraz.

Počas práce som si overila, že výsledok antotypie závisí od viacerých navzájom prepojených faktorov. Okrem samotného pigmentu zohrávala významnú úlohu intenzita slnečného žiarenia, dĺžka expozície, kvalita použitých pozitívov, rovnomernosť nanesenej vrstvy aj vlastnosti použitého papiera. Aj drobné zmeny v jednotlivých krokoch dokázali výrazne ovplyvniť výsledný obraz.

Pri realizácii finálnych diel bolo potrebné vychádzať zo skúseností získaných počas predchádzajúcich testov. Napriek tomu zostával výsledok každej expozície do určitej miery nepredvídateľný, čo považujem za jednu z charakteristických vlastností tejto techniky.

Obr. 59 : index Medzi svetlom a spomienkou, antotypie, 2026. Zdroj: archív autorky

5.2 Zhodnotenie

Práca s antotypiou mi ukázala, že ide o historický fotografický proces, pri ktorom nemožno úplne kontrolovať výsledok. Na rozdiel od digitálnej fotografie je potrebné počítať s tým, že každá realizácia reaguje odlišne na okolité podmienky a vyžaduje individuálny prístup.

Počas experimentovania som si uvedomila, že súčasťou tvorivého procesu nie je iba samotný výsledný obraz, ale aj priebeh jeho vzniku. Opakované skúšky, hľadanie vhodných materiálov a prispôsobovanie postupu boli rovnako dôležité ako finálne fotografie.

Napriek technickým obmedzeniam považujem antotypiu za mimoriadne zaujímavý autorský prostriedok. Jej vizuálny charakter, prirodzená premenlivosť a pominuteľnosť podporili koncept celej práce a umožnili prepojiť historický fotografický proces s osobnou témou rodiny a pamäti.

Obr. 60: Dokumentácia procesu antotypie, 2026. Zdroj: archív autorky

Záver

Cieľom bakalárskej práce bolo priblížiť historické fotografické techniky a poukázať na ich postavenie v súčasnej slovenskej fotografii. Práca predstavila vybrané historické fotografické procesy, ich technologické princípy a charakteristické vizuálne vlastnosti. Zároveň sa zamerala na ich súčasné využitie v tvorbe slovenských autorov a na ich miesto vo vysokoškolskom vzdelávaní.

Osobitná pozornosť bola venovaná vybraným slovenským fotografom a umelcom, ktorí historické fotografické techniky využívajú vo svojej autorskej tvorbe. Ich diela poukazujú na to, že tieto procesy nie sú iba súčasťou dejín fotografie, ale aj živým výtvarným prostriedkom, ktorý umožňuje nové spôsoby uvažovania o fotografickom obraze a jeho materiálovej podstate.

Súčasťou práce bola aj stručná reflexia vlastnej autorskej tvorby realizovanej technikou antotypie. Praktická realizácia umožnila overiť poznatky získané počas štúdia odbornej literatúry a zároveň poukázala na možnosti aj limity tejto historickej fotografickej techniky pri súčasnej fotografickej tvorbe.

Spracovanie bakalárskej práce prispelo k hlbšiemu poznaniu historických fotografických techník a ich súčasného postavenia na Slovensku. Zároveň potvrdilo, že napriek technologickému vývoju zostávajú tieto procesy aktuálnym prostriedkom umeleckého vyjadrenia a nachádzajú svoje miesto nielen v tvorbe súčasných autorov, ale aj vo vysokoškolskom vzdelávaní a experimentálnej fotografickej praxi.

Použitá literatúra a zdroje

POUŽITÁ LITERATÚRA

ARENTZ, Dick. Platinum and Palladium Printing. 2nd ed. Oxford: Focal Press, 2004.

ISBN 978-0-240-80606-8.

GREŠOVÁ, Dušana. Kyanotypia – historická fotografická technika. Slovenská archivistika.

2021, roč. 51, č. 2, s. 69–71.

HLAVÁČ, Ľudovít. Dejiny fotografie. Martin: Osveta, 1987.

HOJSTRIČOVÁ, Jana (ed.). Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum, vzdelávanie, experiment. Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014. ISBN 978-80-89259-84-7.

JAMES, Christopher. The Book of Alternative Photographic Processes. 3rd ed. Boston: Cengage Learning, 2015. ISBN 978-1-285-08931-7.

KLEIBL, Martin. Počiatky fotografie na Slovensku 1839–1918. Bratislava: FOTOFO –

Stredoeurópsky dom fotografie – Múzeum fotografie, 2020. ISBN 978-80-85739-83-1.

MALDE, Pradip; WARE, Mike. Platinotype: Making Photographs in Platinum and Palladium with the Contemporary Printing-out Process. New York: Routledge, 2021. ISBN 978-0-367-41595-2.

STULIK, Dusan C.; KAPLAN, Art. The Atlas of Analytical Signatures of Photographic Processes: Platinotype.

Los Angeles: Getty Conservation Institute, 2013. ISBN 978-1-937433-11-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

AETERNUS PICTURES. Historický mokrý kolódiový fotografický proces z roku 1851 [online]. [cit. 18. 7. 2026]. Dostupné na:
https://aeternus.sk/portfolio/mokry-kolodiovy-proces/

AETERNUS PICTURES. O nás [online]. [cit. 18. 7. 2026]. Dostupné na:
https://aeternus.sk/aeternus-pictures-o-nas/

ALTERNATIVE PHOTOGRAPHY. Definition of alternative photographic processes [online]. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/processes/definition-alternative-photographic-processes/

ALTERNATIVEPHOTOGRAPHY.COM. Start to learn alternative photographic processes [online]. [cit. 8. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/

BLACKBURN, Peter J. An Introduction to the Gum Bichromate Process [online]. AlternativePhotography.com. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/an-introduction-to-the-gum-bichromate-process/

BRATISLAVSKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ. Mokrá kyanotypia so Šimonom Luptákom: deň plný modrých experimentov a tvorivej slobody [online]. [cit. 10. 7. 2026]. Dostupné na:
https://bratislavskykraj.sk/mokra-kyanotypia-so-simonom-luptakom-den-plny-modrych-experimentov-a-tvorivej-slobody/

DEMELIM, David. Anthotype: Resources for Making Pictures from Plants [online]. Rhode Island Center for Photographic Arts, 2022. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.riphotocenter.org/anthotype-resources-for-making-pictures-from-plants/

DODHO MAGAZINE. Five Minutes with Renata Vogl [online]. [cit. 19. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.dodho.com/five-minutes-renata-vogl/

FABBRI, Malin. Anthotypes – Instructions to Making a Print Using Plants [online]. AlternativePhotography.com. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/anthotypes-anthotype-process/

FABBRI, Malin. The History of Anthotypes [online]. AlternativePhotography.com. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/the-history-of-anthotypes/

FREDERICK SCOTT ARCHER PHOTOGRAPHIC TRUST. Frederick Scott Archer's Photographic Processes [online]. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.frederickscottarcher.com/processes.aspx

HAAS, Peter W. About Me [online]. [cit. 12. 7. 2026]. Dostupné na:
https://peterwhaas.sk/sk/about-me/

HAAS, Peter W. Workshops [online]. [cit. 12. 7. 2026]. Dostupné na:
https://peterwhaas.sk/sk/workshops/

HAAS GALLERY. Peter W. Haas – Transmutational Photographic Art [online]. [cit. 12. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.haasgallery.sk/

HAZÁKOVÁ, Renata. Renata Hazáková Photography – Biography, Portfolio, Awards [online]. [cit. 19. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.renatavogl.com/

JANÍČKO, Marek. About / O nás [online]. [cit. 19. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.marekjanicek.com/

JANÍČKO, Marek. FineArt [online]. [cit. 19. 7. 2026]. Dostupné na:
https://janicko.com/fineart

JANOSÍK, Peter. Proces [online]. [cit. 13. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.peterjanosik.sk/proces

LAB.CAFE. Kyanotypia – workshop [online]. [cit. 10. 7. 2026]. Dostupné na:
https://lab.cafe/podujatia/kyanotypia-workshop-novinka/

NATIONAL ARCHIVES. Glass Holdings in the Still Picture Branch [online]. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.archives.gov/research/still-pictures/still-picture-glass-holdings

NÁRODNÉ OSVETOVÉ CENTRUM. AMFO workshop – Kyanotypia [online]. 2023. [cit. 10. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.nocka.sk/amfo-workshop-kyanotypia/

SCHAEFFER, Terry T. Effects of Light on Materials in Collections: Data on Photoflash and Related Sources [online]. Los Angeles: Getty Conservation Institute, 2001. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/effects_light.html

TRAFACKA. Peter Janosík – Fragile – Collodion Works [online]. [cit. 13. 7. 2026]. Dostupné na:
https://trafacka.sk/315/peter-janosik-zoltan-gaal

TRNAVSKÉ OSVETOVÉ STREDISKO. Workshop Kyanotypia [online]. [cit. 10. 7. 2026].

Dostupné na: https://www.osvetatt.sk/workshop-kyanotypia/

VAN KEUREN, Sarah. A Non-Silver Manual: Gum Bichromate [online]. AlternativePhotography.com. [cit. 16. 8. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/a-non-silver-manual-gum-bichromate/

VÖRÖS, Peter. Peter Vörös [online]. AlternativePhotography.com. [cit. 12. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.alternativephotography.com/peter-voros/

VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMENÍ V BRATISLAVE. Ateliér reštaurovania fotografie [online]. [cit. 20. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.vsvu.sk/sk/katedry/katedra-restaurovania/atelier-restaurovania-fotografie/

VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMENÍ V BRATISLAVE. Jana Hojstričová [online]. [cit. 20. 7. 2026].

Dostupné na: https://www.vsvu.sk/sk/o-nas/kontakt/zamestnanci/jana-hojstricova/

VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMENÍ V BRATISLAVE. Katedra fotografie a nových médií [online]. [cit. 20. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.vsvu.sk/sk/katedry/katedra-fotografie-a-novych-medii/

VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMENÍ V BRATISLAVE. Opis študijného programu Fotografia a nové médiá [online]. [cit. 20. 7. 2026]. Dostupné na:
https://ais2.vsvu.sk/

VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMENÍ V BRATISLAVE. Renesancia fotografie 19. storočia: Výskum, vzdelávanie, experiment [online]. [cit. 10. 7. 2026]. Dostupné na:
https://www.vsvu.sk/sk/udalosti/P7kgpL75/renesancia-fotografie-19-storocia-vyskum-vzdelavanie-experiment-022023/

WEBMAGAZÍN TERAZ.SK. Renata Vogl: Balansujem na hranici medzi snom a realitou [online]. [cit. 19. 7. 2026]. Dostupné na:
https://webmagazin.teraz.sk/zivot/renata-vogl-neviditelny-fotograf/1427-clanok.html

OSTATNÉ ZDROJE

HERSCHEL, John F. W. On the Action of the Rays of the Solar Spectrum on Vegetable Colours, and on Some New Photographic Processes. 1842.

HOJSTRIČOVÁ, Jana. Osobná e-mailová komunikácia, 2026.

MENNÝ REGISTER

Archer, Frederick Scott 37, 38
Arentz, Dick 30
Atkins, Anna 11
Barrie, Morgan 18
Blackburn, Peter J. 24
Blaško, Janka 78
Cameron, Julia Margaret 43, 70
Demachy, Robert 23
Demelim, David 19
Eakins, Thomas 33
Emerson, Peter Henry 29
Fabbri, Malin 19
Grešová, Dušana 13
Grotthuss, Theodor von 17
Haas, Peter W. 53, 54, 55
Hazáková, Renata (Renata Vogl) 69, 70
Herschel, John F. W. 11, 17, 19, 43
Hojstričová, Jana 2, 5, 13, 24, 30, 48, 78, 79
James, Christopher 5, 41
Janíčko, Marek 73, 74, 75
Janosík, Peter 61, 62
Kaplan, Art 30
Käsebier, Gertrude 32
Kleibl, Martin 2, 5
Le Gray, Gustave 42
Lupták, Šimon 48, 49
Malde, Pradip 30
Parrino, Elisa 17
Rehnholm, Ulf 18
Schiller, Tomáš 65, 66, 67
Somerville, Mary 17
Sternbach, Joni 39
Stieglitz, Alfred 32
Stulik, Dusan C. 30
Talbot, William Henry Fox 42, 43
Vogel, Henri August 17
Vörös, Peter 57, 59
Ware, Mike 6, 30
Willis, William 29
Židlický, Vladimír 69

Alternatívne chemické procesy vo fotografii **na Slovensku**

Tamara Krivošíková

Teoretická bakalárska práca

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
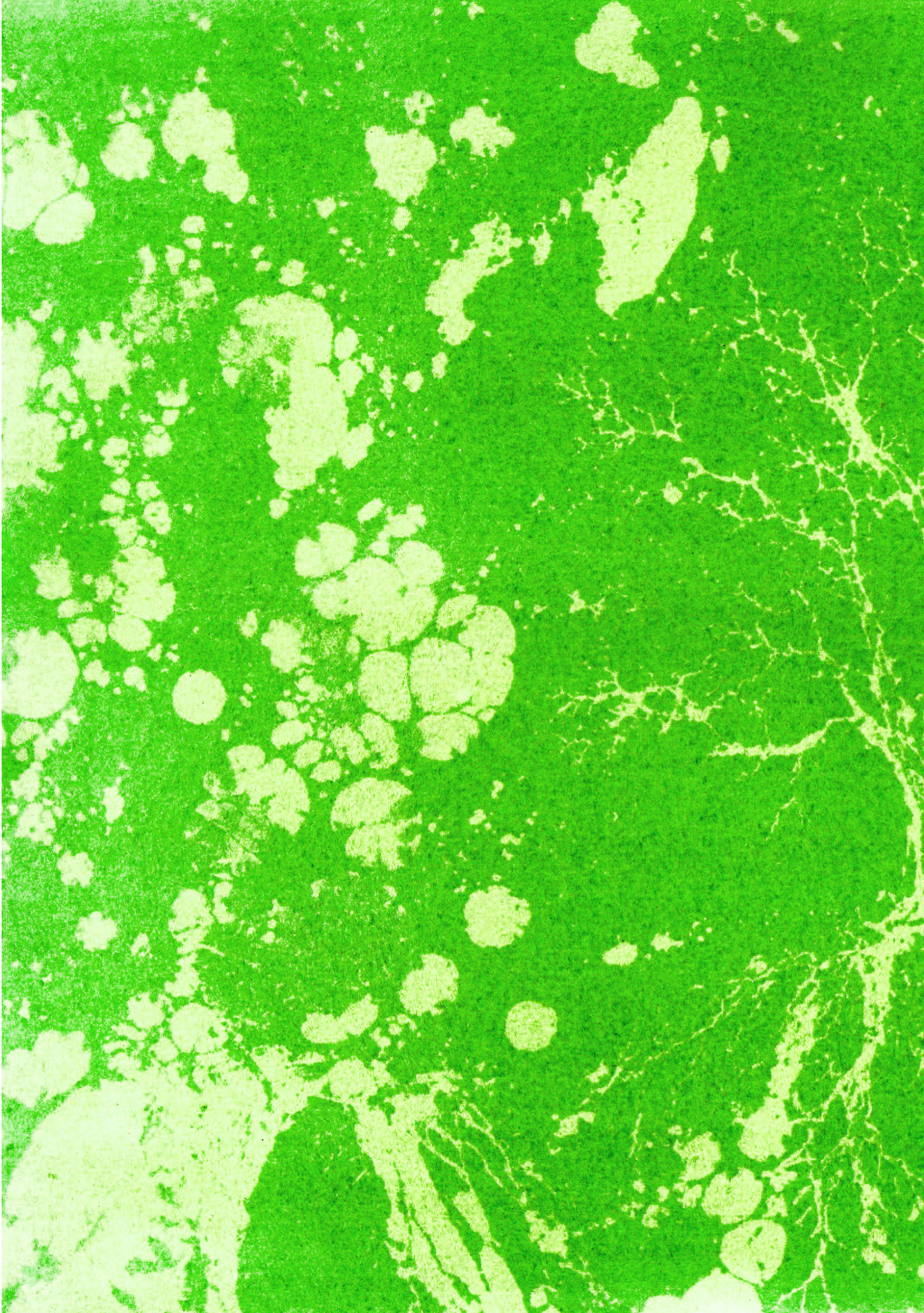
itf Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě